N°. 39. Donderdag 28 September 1922. 22ste Jaargang.

Ligt ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel b. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR .... } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST ..... } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. TEL. 4519. POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederland tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574, in Nederl.-Indië tot den Hoofdvertegenwoordiger te SOLO, Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Tel. Interc. 474 en 475. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

Bede om Hulp.

Wie wil mede helpen eene ongelukkige Indische vrouw, die onlangs uit Java te Rotterdam aangekomen, beroofd werd van het weinige geld, dat zij bezat en wier reiskoffer met inhoud toen door den hotelhouder aldaar als pand werd ingehouden, omdat zij niet in staat was de hotelrekening, groot f 93.— te voldoen? Binnenkort gaat zij op 's Rijks kosten als onvermogende naar haar geboorteland terug, laat ons hopen, weder in het bezit van haar koffer met goed, zoo barmhartige menschen hiertoe willen mede werken en kleine of grootere gaven zenden aan het adres van:

E. H. SOESMAN, Prins Mauritslaan 28, Den Haag, Penningmeester van „Boeatan", waar de arme vrouw radeloos binnen kwam en door een der dames van het Propaganda-Comité voor de Ind. Kunstnijverheid liefderijk werd opgenomen.

Voor dit doel werd tot heden ontvangen van:

N.N., den Haag	f 10.—
G. C., den Haag	„ 10.—
H. A. S., Arnhem	„ 10.—
I. A. N., den Haag	„ 1.—
Mevr. N., Den Haag	„ 1.—
H. B., den Haag	„ 5.—
Mevr. X., den Haag	„ 1.—
Te zamen	f 38,—

Er ontbreken dus nog f 55.—. En mocht er wat meer bij elkaar kunnen komen, dan kan de arme vrouw ook nog een zakgeldje meekrijgen.

Wie helpt er mee?

De Handelscompagniën onzer Groote Republiek.

Wie eenigszins bekend is met onze historie, weet, dat van Oldenbarnevelt, bij zijn verhoor, erkend heeft, dat monopolies *ingingen* tegen den geest van volk en regeering.

Nochtans is het tijdvak van onze *Groote Republiek* tevens het tijdvak van de *Handelscompagniën*. Dat het dit werd, lag in de groote economische veranderingen, die in de 16e eeuw in Europa en Nederland plaats hadden.

Het kapitalisme begon zijn invloed te doen gelden. De vorming van groote nationale staten werd een feit. Daardoor had de koopman, die zich buitenslands en in vreemde koloniën waagde, eenerzijds noodig een anderen vorm van bedrijf; anderzijds een krachtigen steun tegen zijn concurrenten, die konden rekenen op de Regeering van het land — niet meer alleen, zooals vroeger, op die van gewest of stad, vanwaar zij kwamen.

Dat de machtige Hanze te gronde ging, lag in het ontbreken van dien steun.

Daarbij kwam, dat onderlinge concurrentie funest werd tegenover tegenstanders, die in vereeniging hunne kracht zochten.

Meer zullen wij er niet van zeggen. In de uitgebreide boeken daarover kan men de verschillende trappen en graden van die politieke en economische verandering nalezen.

In deze schets willen wij ons bepalen tot de uitbreiding, die dit instituut ten onzent verkregen tot de beteekenis van onze koloniale- en handelsexpansie, die eruit blijkt.

* * *

Wie zich na 1 Oct. e.k. als lid van „Oost en West" aanmeldt, ontvangt gratis „Het Koloniaal Weekblad" tot 1 Januari 1923.

De *Vereenighde Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie* was, na veel voorproeven, ontstaan uit samensmelting van andere compagniën: de Compagnie van Verre; de Nieuwe Compagnie; de Brabantsche Compagnie *Het noorderkwartier*; de Zeeuwsche Compagniën, enz., enz., de eerste, de grootste en de machtigste. Hare geschiedenis is natuurlijk niet het doel van dit opstel. Maar er moet toch op gewezen worden, dat hare inrichting niet alleen in het binnenland, maar ook in het buitenland tot voorbeeld heeft gediend. Dit voorbeeld werd allereerst gevolgd door de kooplieden, die op Rusland in graan handelden. In 1608 trachtten eenige kooplieden zich daartoe in een compagnie te vereenigen. Als reden daartoe gaven zij op: dezelfde redenen, die van Oldenbarnevelt er toe geleid had de V. O. I. C. op te richten. De Staten-Generaal — i.c. V. O. — wilden er evenwel niets van weten. Ten eerste omdat eenige groote en belangrijke firma's, die zich met den Russischen graanhandel inlieten, zich buiten de combinatie hadden gehouden, maar ten tweede, omdat de S. G. geen monopolie wenschten inzake: levensmiddelen. Bij de V. O. I. C. was dat wat anders. Die handelde in luxe artikelen, als specerijen, die bovendien slechts in de Molukken groeiden.

In 1630, toen er schaarschte was en dus hooge prijzen door het publiek te betalen waren, herhaalden de kooplieden hun verzoek. Maar ook thans werden zij afgewezen. Want de S. G. waren bevreesd, dat de kooplieden misbruik van het monopolie zouden maken. Het verzoek werd afgewezen. De Staat ging zelf in Rusland graan inkoopen, uit het gezond beginsel, om de consumenten tegen billijken prijs goederen van goede kwaliteit te leveren.

Men liet dus de kooplieden over aan hunne onderlinge concurrentie. Er werd geen *Russische compagnie* van Staatswege geoctroyeerd.

Intusschen is het een bewijs, van hoe groote beteekenis onze handel op Rusland toen reeds was. Trouwens, de Moucheron was daar de groote man.

* * *

Een ander geval was het bij de poging om eene *Guinea-Compagnie* op te richten. Sedert 1593 was deze kust door de Hollanders bevaren. Er had zich een groote — ofschoon ongeregelde handel ontwikkeld. Ook hier was het denkbeeld ontstaan een compagnie te stichten. Maar eerst nà 1609 — toen de Spaansche Regeering bleef aanvallen en het Twaalfjarig bestand in Indië, en elders, niet afkondigde, kwam het tot een verzoek van de S. G. om alle kooplieden in eene Guinea-compagnie met octrooi op te richten. De kooplieden vroegen echter slechts bescherming. De Amsterdamsche kooplieden verzetten zich tegen een monopolie. Zij meenden, dat de voortzetting van den strijd de krachtigsten niet zou deren. Maar zij hoopten heimelijk, dat hunne zwakkere concurrenten het daarbij zouden afleggen.

Het was juist het omgekeerde als bij de ontworpen Russische graancompagnie. Dáár trachtten de kooplieden te komen tot een monopolie. Hier wilden het de S. G. Maar de omstandigheden der kooplieden waren niet gelijk. En daarom moest de uitslag verschillend zijn.

* * *

Chronologisch is de volgende poging, die der *Noorsche Compagnie* (1613).

De mislukte tocht van *Heemskerck* en *Barendsz* (1596/1597) naar Novaja Zemlja, had tot het varen en visschen op de Noordelijke ijszeeën geenszins afgeschrikt. Ofschoon de Engelschen reeds in 1604 bij het Beereneiland op de walrusjacht gingen, waren de Hollanders hunne gevaarlijkste concurrenten er reeds in 1611 bij. Het bleef echter een voortdurende strijd, ofschoon de Hollanders aanvankelijk weinig succes behaalden. In 1613 verdreven 7 Engelsche schepen bij Spitsbergen alle vreemde visschers en jagers, ook de Hollanders. De voornaamste reederijen in Holland vereenigden zich toen tot een compagnie, waaraan de S. G. octrooi verleenden. Voor de kooplieden was het echter meer een poging om zich van concurrentie te ontdoen, dan wel om zich tegen de Engelschen te verdedigen. Zoo zelfs, dat de Staten-Generaal herhaaldelijk moesten aandringen op zwaarder uitrusting.

* * *

Daarnaast heeft ook korten tijd, van 1614 tot 1618, de *Compagnie van Nieuw-Nederland* bestaan.

Merkwaardige naam, die ons herinnert aan het feit, dat — bij gunstiger lotsbedeeling — Amerika Nederlandsch zou hebben kunnen zijn, en de Nederlandsche taal de taal der wereld! En merkwaardig ook, als wij ons herinneren, dat er een algemeen octrooi bestond, dat wees op de expansiezucht van ons voorgeslacht. Dat octrooi was van 27 Maart 1614 en hield in, dat ieder, die nieuwe en onbekende havens en plaatsen ontdekte en binnen 14 dagen nà zijn terugkeer daarover een omstandig rapport uitbracht aan de Staten-Generaal, een octrooi zou volgen, waarbij hem voor 4 reizen het monopolie werd toegestaan op de door hem ontdekte landen, enz.

In datzelfde jaar 1614 werd reeds een beroep op dat octrooi gedaan. Vier reederijen uit Amsterdam en Hoorn hadden reeds een beroep op dat octrooi gedaan. Zij hadden in het voorjaar reeds een tocht naar Nieuw-Nederland gedaan en de kusten grondig verkend. Zij vroegen daarom het octrooi aan, nadat zij zich in compagnie vereenigd hadden. Zonder bedenken kreeg de compagnie octrooi voor vier reizen. Daarna verliep ze. Na in 1616 nog een poging gedaan te hebben, hield in 1618 het octrooi vanzelf op.

De vaart op Noord-Amerika werd weder individueel, al bleef de compagnie bestaan.

* * *

Eenigszins als voorlooper, werd die compagnie gevolgd door de *Geoctroyeerde West-Indische Compagnie*. Zooals de lezer zich herinneren zal, de voortdurende steen des aanstoots van Willem Usselinx. (Zie het Kol. Weekbl. 20 April 1922).

De W. I. C. was een nieuw lichaam. Maar de zaak waar het om ging was in het geheel niet nieuw. Op West-Indië werd reeds veel vroeger handel gedreven. „Veelal gingen zelfs de Levant- en Guineavaarders op hun terugreis hun lading completeeren op de West-Indische eilanden." Al was dat hun ook verboden door de Spaansche Regeering.

Deze G. W. I. C. had echter een geheel ander doel dan om handel te drijven. Haar doel was, in tegenstelling met de andere handelscompagniën, het openlijk oorlogvoeren met den Koning van Spanje. Wat eigenlijk neerkwam op het buitmaken van Spaansche koopvaarders. Men stelde zich bovendien voor volksplantingen aan te leggen en ruilhandel te voeren met de inboorlingen. Men hoopte een tegenhanger te worden van de V. O. I. C. Men hoopte het goudland (denk aan het Mexico van Perez) te veroveren.

In elk geval beteekende het agressieve oorlog tegen Spanje en de vredespartij in Holland, met van Oldenbarnevelt aan het hoofd, was daar in het geheel niet van gediend.

Eerst na den val van dezen werd de V. W. I. C. dan ook opgericht. Het kapitaal kwam slechts moeizaam bijeen. De Staat nam aandeel voor ƒ 4.000.000 en stelde 14 oorlogsschepen en 4 jachten ter beschikking.

De handel dezer compagnie is dan ook feitelijk van weinig belang geweest. (De eenige groote uitdeeling was die na de verovering van de Zilvervloot door *Jan Pietersz. Coen*). De oorlog was hoofdzaak. De handel werd langzamerhand, tegen vergoeding, feitelijk voor ieder opengesteld.

Zij had eigenlijk de taak van den Staat, in het beoorlogen van den Spaanschen vijand in Amerika, overgenomen.

Dàn bepaalde zij zich tot het besturen van de Afrikaansche en West-Indische koloniën. Den slavenhandel alleen behield zij voor zich. In handels-

opzicht was deze compagnie eene mislukking. Toen dan ook in het laatst der 18e eeuw werd voorgesteld haar door den Staat te doen overnemen, ontmoette dat voorstel bijna geen tegenkanting.

* * *

Het plan tot de *Assurantie-Compagnie* toont dat reeds vrij spoedig de door ons ondernomen handelscompagnie te groot was voor onze krachten. Gedurende de gansche helft van de 17e eeuw werd onderhandeld over het tot stand komen van eene *Assurantie-Compagnie*, die een merkwaardige overeenkomst vertoonde met de V. W. I. C.

De oorzaak was, dat de groote Hollandsche handelsvloot niet voldoende beschermd kon worden tegen de zeerooverij. Als men nu weet, dat Colbert, de groote Minister van Lodewijk XIV, in 1669 dit aantal schatte op 14 à 15.000, dan kan men nagaan welk een geweldige oorlogsvloot noodig zou zijn geweest, om die handelsvloot op uit- en thuisreis te beschermen. Vooral de Duinkerker kapers gaven in de eerste 20 jaren der 17e eeuw den meesten overlast. Alleen om hen in bedwang te houden, had de Staat 60 à 70 schepen van oorlog noodig.

De admiraliteiten waren dan ook in het geheel niet in staat om het noodige aantal kruisers — ook ter beveiliging van de uitgebreide visschersvloot — te leveren.

Men vond er toen op de koopvaardijschepen zelf te bewapenen. Maar ook dat konden de admiraliteiten niet bekostigen [1]).

Tegen die euvelen moest de Assurantie-Compagnie optreden. Het opzet was grootsch.

Eene groote compagnie zou worden opgericht met subsidie van Staatswege. Alle koopvaardijschepen zouden verplicht zijn zich bij deze compagnie te verzekeren. Daartegenover zou zij de kosten van de tegen Duinkerken noodige vloot betalen. De schepen der V.O.I.C. en der G.W.I.C. zouden slechts in Noordzee en Kanaal verzekerd wezen.

Met de kaperij in die wateren zou het dan gedaan wezen.

Maar, behalve assuradeur, moest de *Assurantie-compagnie* ook koopman wezen. Zij zou het monopolie hebben voor den handel op Klein-Azië, Syrië en Noord-Afrika. Uitgezonderd waren de Venetiaansche en andere Europeesche koloniën.

* * *

Kooplieden noch reeders waren met dit plan ingenomen. De landprovinciën steunden het gaarne, omdat zij dan ontslagen zouden zijn van de subsidiën aan de landprovinciën. De stadhouder, kapitein-generaal der Armee was er voor, omdat er dan geld over zou zijn voor het landleger.

Amsterdam was er tegen. Holland en voornamelijk Amsterdam dankte zijn voorspoed aan den tusschenhandel tusschen Oost en West.

De bezwaren kwamen bovendien hierop neer, dat een gedeelte van de staatstaak, zou afgewenteld worden op de kooplieden. De Assurantie-Compagnie kwam niet tot stand.

* * *

Hoe kort ook en onvolledig voorgedragen — uit den aard der zaak — er blijkt toch wel uit, welk een geweldige expansie onze handel en zeevaart bezaten. Te veel zeggen wij niet als wij beweren, dat Holland eigenlijk de gansche wereld omspande.

Feitelijk was deze groei onnatuurlijk. Onnatuurlijk voor den betrekkelijk geringen omvang onzer groote Republiek en het betrekkelijk gering aantal menschen dat zij bevatte. Dat het de krachten te boven ging, bleek uit het feit, dat men niet alles kon beschermen.

En nu behoeft men zich niet af te vragen, wat de plaats van Holland zou geworden zijn, indien de gansche zeventien gewesten in dien handel en in die zeevaart waren opgenomen. De fantasie opent hier verschieten, die onmetelijk zijn.

* * *

Een tweede opmerking is, dat onze Groote Republiek er geen bepaalde handelspolitiek op na hield. In het eene geval keurde zij goed, wat zij in het andere afkeurde.

Onze voorouders betoonden zich dus real-politikers van de goede soort.

(Hadden wij die in onze dagen maar weer terug.)

Trouwens zij hielden er geen economische wetenschap op na. Men had wel monographieën over bepaalde onderwerpen. *Maar aan economische stelsels deed men niet.*

Men paste naar omstandigheden toe, wat noodig was.

Heeft onze Groote Republiek misschien daaraan hare groote opkomst te danken?

Wij weten het niet — maar wij vermoeden het. Bovendien. De zucht naar individueel optreden kwam telkens meer boven en doorkruiste de toepassing van het door de omstandigheden opgelegde stelsel van compagnieschap.

Echter is hare toepassing een onderwerp, ten volle de studie waard van hen, die zich met Historie en Economie te zamen bezig houden.

Wat eigenlijk noodzakelijk is — vooral voor hen, die zich aangetrokken gevoelen voor het bestudeeren van het leven der Handelsrepubliek, die hoe klein ook, een eeuw lang de wereldpolitiek heeft beheerscht.

H. A. RITTER.

[1]) Aan de verplichting om in Admiraalschap te zeilen konden of wilden de koopvaarders niet voldoen.

Vereenigde Faculteiten der Rechtsgeleerdheid en der Letteren en Wijsbegeerte te Leiden.

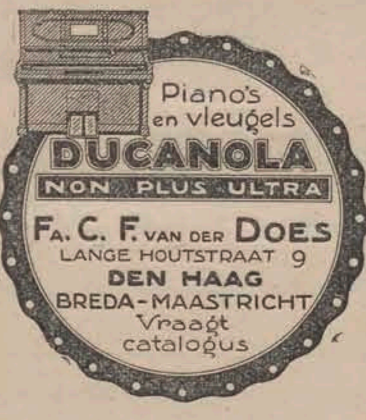
De vereenigde faculteiten brengen ter kennis van de studenten het navolgende, waarin de inhoud harer bekendmakingen van 30 November 1921 en 2 Mei 1922 is verwerkt; de bekendmakingen van 30 November 1921 en 2 Mei 1922 worden bij deze ingetrokken.

A. Indische Rechtsstudie voor den Rechterlijken Dienst na Nederlandsche Rechtsstudie.

Zij, die het *oude* doctoraal examen in de rechtswetenschap hebben afgelegd hetzij vóór of na 19 September 1921 en een na-examen wenschen te doen voor den Indischen rechterlijken dienst, hebben tot de zomervacantie van 1924 de keus tusschen het *nieuwe* doctoraal examen in het Nederlandsch-Indisch recht en het *oude* faculteitsexamen (of het oude Indologisch examen); na den zomer van 1924 staat alleen het *nieuwe* doctoraal examen Nederlandsch-Indisch recht als na-examen voor hen open. Zij, die het *nieuwe* doctoraal examen Nederlandsch recht afleggen na 19 September 1921, kunnen als na-examen alleen het *nieuwe* doctoraal examen Nederlandsch-Indisch recht doen. Dit laatste examen (als na-examen) is voor den Indischen dienst met het faculteitsexamen gelijkgesteld bij Koninklijk besluit van 18 October 1921, Ned. Stbl. no. 1134. De keus tusschen faculteitsexamen en Indisch doctoraal bestaat dus alleen voor hen, die het *oude*, niet voor hen, die het *nieuwe* doctoraal examen der Nederlandsche rechtsstudie hebben volbracht.

Het faculteitsexamen (evenals het oude Indologisch examen) wordt afgenomen op den ouden voet, als in de laatste jaren gebruikelijk, behoudens dat tentamens, voor dit examen met goed gevolg afgelegd na Mei 1922, slechts vier maanden van kracht blijven. Er wordt nog eens met nadruk op gewezen, dat vrijstelling van een der beide talen dan alleen geldt, indien zij ten minste zes maanden vóór het examen aan den minister van onderwijs is aangevraagd.

Voor het nieuwe doctoraal examen Nederlandsch-Indisch recht stellen de faculteiten voor elk der vier vakken — adatrecht, Indische wetboeken, Javaansch en keuzevak (zie blz. 3) — de gelegenheid open om daarin tentamen te doen of daarvoor een getuigschrift van zelfstandige werkzaamheid (werkcollege, dissertatie, als anderszins) over te leggen, met dien verstande, dat slechts twee van de vier vakken op deze wijze mogen worden afgesplitst van het examen; voor dit na-examen geldt het vak Indische wetboeken als één vak. Een met goed gevolg afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft vier maanden van kracht; een getuigschrift stelt eveneens vrij en geldt zonder tijdsbeperking. De faculteiten berekenen den studieduur

voor dit na-examen op ruim twaalf maanden, dus op denzelfden tijd, die in later jaren heeft gegolden voor het faculteitsexamen, en hebben, met goedkeuring van den minister van onderwijs, den duur van het na-examen zelf gesteld op anderhalf uur (te verkorten, als examenvakken door tentamen of getuigschrift afvallen). In het voorgaande ligt opgesloten, dat *niet* — gelijk geruchten zonder grond zijn gaan zeggen — het faculteitsexamen lichter zou zijn of kortere voorbereiding zou eischen dan het Indisch doctoraal als na-examen.

De in het academisch statuut genoemde keuzevakken zijn alle te Leiden vertegenwoordigd, behoudens dat voor Indonesische talen geldt wat hieronder aan het slot van letter *D* is vermeld. Op eigen verzoek wordt de candidaat ook in andere vakken geëxamineerd dan de voor het examen aangewezene of gekozene (tentamen of getuigschrift is daarvoor niet mogelijk); de examenduur wordt alsdan dienovereenkomstig verlengd.

De taalexamens worden schriftelijk èn mondeling afgenomen.

Indien op een geslaagd tentamen een mislukt faculteitsexamen of een mislukt Indisch doctoraal als na-examen volgt, blijft het tentamen gelden, indien het examen herhaald mocht worden binnen de vier maanden, gedurende welke het tentamen vrijstelling meebrengt.

Zij, die zich voor faculteitsexamen of Indisch doctoraal examen op dezen voet bekwamen, kunnen zoowel daarvóór als daarna in de rechtsgeleerdheid promoveeren, indien zij niet reeds in de juridische faculteit doctor zijn.

Voor Indonesische rechtskundigen, afkomstig van de rechtsschool te Batavia, die geen eindexamen gymnasium of staatsexamen hebben gedaan, staan alleen de hier genoemde wegen naar de academische examens voor den rechterlijken dienst en naar de promotie open, indien zij bepaaldelijk vrijgesteld zijn van het candidaatsexamen der Nederlandsche rechtsstudie.

B. Indische Rechtsstudie voor den Rechterlijken Dienst zonder voorafgaande Nederlandsche Rechtsstudie.

Aan de Indische rechtsstudie zonder voorafgaande Nederlandsche rechtsstudie (welke ook voor gediplomeerden der hoogere burgerschool en voor gediplomeerden der Algemeene Middelbare School, afdeeling *B*, d.i. Jogjakarta, openstaat) is voor den Indischen rechterlijken dienst of de Indische advocatie nog geenerlei bevoegdheid of benoembaarheid verbonden, weshalve hier van deze studie wordt gezwegen.

Het afleggen van de examens staat aan de daartoe bevoegden natuurlijk vrij. Zie over omgang en duur der examens het onder *C* gezegde.

C. Indische Rechtsstudie voor den Bestuursdienst.

Zij, die in 1922 of later worden aangewezen als candidaat-Indisch ambtenaar, hebben hetzij de hier onder *C* beschreven studierichting te volgen, hetzij de straks onder *D* te noemen Indologische studie. De duur der eerste studie (*C*), wordt, zonder de promotie, berekend op vier jaar; die der tweede studie (*D*) wordt, zonder de promotie, berekend op vijf jaar. De vereenigde faculteiten hebben een commissie ingesteld van twee harer leden om de aankomende studenten van raad te dienen bij deze keus en bij verdere studievragen [1]).

De studieduur voor het candidaatsexamen Indisch recht wordt berekend op één à anderhalf jaar: denzelfden tijd, die gewoonlijk noodig is voor het oude of het nieuwe candidaatsexamen der Nederlandsche rechtsstudie. Het omvat drie vakken:

a. de historische vorming van de hedendaagsche rechtsinstellingen, zoowel publiek- als privaatrechtelijke, gedoceerd door prof. Van Kan (Oudfransch recht) en prof. De Blécourt (Oudvaderlandsch recht);

b. staatsrecht van Indië, gedoceerd door prof. Van Vollenhoven;

c. vergelijkende volkenkunde van Indië, gedoceerd door prof. Nieuwenhuis.

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der drie vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen, met dien verstande, dat slechts één van de drie vakken op deze wijze mag worden afgesplitst van het examen en dat het vak, gedoceerd door de proff. Van Kan en De Blécourt, één vak is. Een met goed gevolg afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft vier maanden van kracht. De duur van het examen is, met goedkeuring van den minister van onderwijs, gesteld op één uur (te verkorten, als een examenvak door tentamen afvalt).

Indische bestuursambtenaren met verlof zijn vrijgesteld van de vakken *b* en *c*, hetgeen hun studietijd natuurlijk bekort.

De studieduur voor het doctoraal examen Indisch recht, volgende op dit candidaatsexamen, wordt berekend op twee en een half jaar: denzelfden tijd, die gewoonlijk noodig is voor het oude of het nieuwe doctoraal examen der Nederlandsche rechtsstudie. Het omvat vier examenstoffen, hier als zes vakken gerekend:

a. adatrecht van Indië, gedoceerd door prof. Van Vollenhoven;

b. Indische wetboeken, gedoceerd door prof. André de la Porte in aansluiting op de colleges der prof. Meijers, Oppenheim en Blok, en wel:
1. burgerlijk recht,
2. handelsrecht en burgerlijk procesrecht,
3. strafrecht en strafprocesrecht;

c. Javaansch, gedoceerd door prof. Hazeu;

d. een rechtsgeleerd, letterkundig of ander vak, ter keuze van den candidaat (soms is goedkeuring der vereenigde faculteiten op de keuze noodig).

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der zes vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen of daarvoor een getuigschrift van zelfstandige werkzaamheid (werkcollege, dissertatie, als anderszins) over te leggen, evenwel in ten hoogste drie vakken, nl. in één der twee vakken adatrecht en Javaansch (dus *a* of *c*), in één der twee vakken van het gecodificeerd privaatrecht (dus *b1* of *b2*), en in één der twee overblijvende vakken *b3* en *d* (keuzevak). Een met goed gevolgd afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft zes maanden van kracht; een getuigschrift stelt eveneens vrij en geldt zonder tijdsbeperking. De duur van het examen is, met goedkeuring van den Minister van Onderwijs, gesteld op twee uur (te verkorten als examenvakken door tentamen of getuigschrift afvallen). Duurt het examen langer dan anderhalf uur, dan wordt het gesplitst in twee deelen met een tusschenruimte van ten minste vier en twintig uur en ten hoogste veertien dagen.

De in het academisch statuut genoemde keuzevakken zijn alle te Leiden vertegenwoordigd, behoudens dat voor Indonesische talen geldt wat hieronder aan het slot van letter *D* is vermeld. Op eigen verzoek wordt de candidaat ook in andere vakken geëxamineerd dan de voor het examen aaagewezene of gekozene (tentamen of getuigschrift is daarvoor niet mogelijk); de examenduur wordt alsdan dienovereenkomstig verlengd.

De taalexamens worden schriftelijk en mondeling afgenomen.

Het doctoraal examen, hetwelk den titel van meester in de rechten geeft, kan gevolgd worden door een promotie op proefschrift in de juridische faculteit, doch de benoembaarheid is verbonden aan het doctoraal examen. Candidaat-ambtenaren, voor den bestuursdienst aangewezen en in dit doctoraal examen geslaagd, kunnen naar den rechterlijken dienst niet overgaan dan met medewerking der Regeering.

Indien op een geslaagd tentamen een mislukt candidaats- of doctoraal examen volgt, blijft het tentamen gelden, indien het examen herhaald mocht worden binnen de vier of zes maanden, gedurende welke het tentamen vrijstelling meebrengt.

D. Indologische studie voor den bestuursdienst.

Voor de keuze, welke van 1922 af voor candidaat-Indische ambtenaren openstaat tusschen de studierichtingen *C* en *D*, zie boven, onder *C*, in den aanhef.

De indologische studie bestaat hetzij uit een taalkundig candidaatsexamen gevolgd door een economisch doctoraal examen, hetzij uit een economisch candidaatsexamen gevolgd door een taalkundig doctoraal examen; een en ander ter keuze van den student zelf. De studieduur voor elk der beide candidaatsexamens wordt berekend op twee jaar, die voor elk der beide doctorale examens op twee à drie jaar. Indische bestuursambtenaren met verlof zijn vrijgesteld van het candidaatsexamen.

Het taalkundig candidaatsexamen omvat vijf vakken:

a. Maleisch, gedoceerd door prof. Van Ronkel;

b. Javaansch, gedoceerd door prof. Hazeu, of een andere Indonesische taal, waarvoor de noodige leer- of examenkracht te vinden is;

c. vergelijkende volkenkunde van Indië, gedoceerd door prof. Nieuwenhuis;

d. islam, gedoceerd door prof. Snouck Hurgronje;

e. geschiedenis van Indië, gedoceerd door prof. Krom en prof. Colenbrander.

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der vijf vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen, met dien verstande, dat slechts twee van de vijf vakken op deze wijze mogen worden afgesplitst van het examen en dat het vak, gedoceerd door de proff. Krom en Colenbrander, één vak is. Een met goed gevolgd afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft vier maanden van kracht. De duur van het examen is, met goedkeuring van den Minister van Onderwijs, gesteld op één uur en drie kwartier (te verkorten, als examenvakken door tentamen afvallen).

Het economisch doctoraal examen, aansluitend op het

1) Voorloopig bestaat deze commissie uit de hoogleeraren André de la Porte en Hazeu, die van 18 September 1922 af elken Woensdag om halftwee in de akademie zullen zitting houden om studenten hierover te woord te staan.

taalkundig candidaatsexamen, omvat drie vakken:

a. òf economie met statistiek, gedoceerd door prof. Van Blom, òf staats- en administratiefrecht van Nederland en zijn overzeesche gebieden benevens geschiedenis der staatsleer, gedoceerd door prof. Krabbe en prof. Van Vollenhoven; een en ander ter keuze van den candidaat;

b. de hoofdzaken van het niet gekozene der onder *a* genoemde vakken, met weglating van statistiek ondersch. staatsleer;

c. een rechtsgeleerd, letterkundig of ander vak, ter keuze van den candidaat (soms is goedkeuring der vereenigde faculteiten op de keuze noodig).

Voor hen, die staathuishoudkunde met statistiek als hoofdvak kiezen, wordt het tweede examenvak „hoofdzaken van het staats- en het administratief recht van Nederland en zijn overzeesche gebieden" aldus opgevat, dat dit vak in zijn geheel wordt geëxamineerd, naar aanleiding van afgesproken litteratuur, door prof. Van Vollenhoven.

Voor hen, die staats- en administratief recht van Nederland en zijn overzeesche gebieden benevens geschiedenis der staatsleer als hoofdvak kiezen, wordt dit examenvak aldus opgevat:

a. dat het staatsrecht van Nederland wordt geëxamineerd door prof. Krabbe, in hoofdzaak ter zake van afgesproken onderwerpen;

b. dat het staatsrecht van de overzeesche gebieden en het administratief worden geëxamineerd door prof. Van Vollenhoven, in hoofdzaak ter zake van afgesproken onderwerpen;

c. dat de geschiedenis der staatsleer (prof. Krabbe) door hen, die dit wenschen, ook kan worden bestudeerd door beoefening van vergelijkend staatsrecht.

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der drie vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen of daarvoor een getuigschrift van zelfstandige werkzaamheid (werkcollege, dissertatie, als anderszins) over te leggen, met dien verstande, dat slechts één van de drie vakken op deze wijze mag worden afgesplitst van het examen. Een met goed gevolg afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft zes maanden van kracht; een getuigschrift stelt eveneens vrij en geldt zonder tijdsbeperking. De faculteiten berekenen den studieduur voor dit examen (gewoonlijk twee à drie jaar) voor bestuursambtenaren met Indische ervaring op ongeveer anderhalf jaar. Zij hebben, met goedkeuring van den minister van onderwijs, den duur van het examen gesteld op twee uur (te verkorten ,als examenvakken door tentamen of getuigschrift afvallen). Duurt het examen langer dan anderhalf uur, dan wordt het gesplitst in twee deelen met een tusschenruimte van ten minste vier en twintig uur en ten hoogste veertien dagen.

Om tot dit doctoraal examen te worden toegelaten moet de candidaat zich gedurende ten minste één jaar (controleurs gedurende ten minste zes maanden) met goed gevolg op een werkcollege of op anderen voet hebben geoefend in het cursorisch lezen van Maleische en Javaansche (of, in plaats van Javaansche: Bataksche, Makassaarsche, Balische enz.) stukken, welke verband houden met Indonesische geschiedenis, Indonesische volksbeschrijving of Indonesisch adatrecht.

Het economisch candidaatsexamen omvat vijf vakken:

a. economie, gedoceerd door prof. Van Blom;

b. staats- en administratierecht van Indië, Suriname en Curaçao door prof. Van Vollenhoven;

c. adatrecht van Indië, gedoceerd door prof. Van Vollenhoven;

d. de hoofdzaken van het Indisch privaat- en strafrecht, gedoceerd door prof. André de la Porte;

e. geschiedenis van Indië, gedoceerd door prof. Krom en prof. Colenbrander.

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der vijf vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen, met dien verstande, dat slechts twee van de vijf vakken op deze wijze mogen worden afgsplitst van het examen en dat het vak, gedoceerd door prof. Krom en Colenbrander, één vak is. Een met goed gevolg afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft vier maanden van kracht. De duur van het examen is, met goedkeuring van den minister van onderwijs, gesteld op één uur en drie kwartier (te verkorten, als examenvakken door tentamen afvallen).

Het taalkundig doctoraal examen, aansluitend op het economisch candidaatsexamen, omvat drie vakken:

a. òf Maleisch, gedoceerd door prof. Van Ronkel, òf Javaansch, gedoceerd door prof. Hazeu (dan wel, in plaats van Javaansch, een andere Indonesische taal waarvoor de noodige leer- of examenkracht te vinden is);

b. de hoofdzaken van het niet gekozene der onder *a* genoemde vakken;

c. een rechtsgeleerd, letterkundig of ander vak, ter keuze van den candidaat (soms is goedkeuring der vereenigde faculteiten op de keuze noodig).

De vereenigde faculteiten stellen voor elk der drie vakken de gelegenheid open om daarin tentamen te doen of daarvoor een getuigschrift van zelfstandige werkzaamheid (werkcollege, dissertatie, als anderszins) over te leggen, met dien verstande, dat slechts één van de drie vakken op deze wijze mag worden afgesplitst van het examen. Een met goed gevolg afgelegd tentamen stelt vrij van examen in het betrokken vak en blijft zes maanden van kracht; een getuigschrift stelt eveneens vrij en geldt zonder tijdsbeperking. De faculteiten berekenen den studieduur voor dit examen (gewoonlijk twee à drie jaar) voor bestuursambtenaren met Indische ervaring op ongeveer anderhalf jaar. Zij hebben, met goedkeuring van den minister van onderwijs, den duur van het examen gesteld op twee uur (te verkorten, als examenvakken door tentamen of getuigschrift afvallen). Duurt het examen langer dan anderhalf uur, dan wordt het gesplitst in twee deelen met een tusschenruimte van ten minste vier en twintig uur en ten hoogste veertien dagen.

Om tot dit doctoraal examen te worden toegelaten moet de candidaat gedurende ten minste één jaar (controleurs gedurende ten minste zes maanden) met goed gevolg op een werkcollege of op anderen voet in vraagstukken van tropische staathuishoudkunde of van staatsrecht der overzeesche gebieden zelfstandig hebben gewerkt.

De onder *D* bedoelde taalexamens worden schriftelijk èn mondeling afgenomen.

Indien op een geslaagd tentamen een mislukt candidaats- of doctoraal examen volgt, blijft het tentamen gelden, indien het examen herhaald mocht worden binnen de vier of zes maanden, gedurende welke het tentamen vrijstelling meebrengt.

De in het academisch statuut genoemde keuzevakken der doctorale examens zijn alle te Leiden vertegenwoordigd, behoudens dat er, wat Indonesische talen aangaat, behalve voor Maleisch en Javaansch onderwijs wordt of kan worden gegeven alleen voor Atjèhsch, Gajosch, Minangkabausch en Oudjavaansch, benevens leiding voor Soendaasch. Indien voor een andere Indonesische taal een naar het oordeel der vereenigde faculteiten geschikte leer- of examenkracht te vinden is, zijn de faculteiten gaarne bereid met zulk een deskundige voeling te zoeken met het oog op een gewenscht examen. Op eigen verzoek wordt bij doctorale examens de candidaat ook in andere vakken geëxamineerd dan de voor het examen aangewezene of gekozene (tentamen of getuigschrift is daarvoor niet mogelijk); de examenduur wordt alsdan dienovereenkomstig verlengd.

Elk der beide onder *D* genoemde doctorale examens geeft toegang tot de promotie (op proefschrift), hetzij in de rechtsgeleerdheid, hetzij in de letteren, ter keuze van den candidaat (dus op het economisch doctoraal kan ook een litterarische promotie volgen, en omgekeerd); doch men kan daarna niet op grond van het examen ook in de andere faculteit promoveeren, en de benoembaarheid is verbonden aan het doctoraal examen.

Namens de vereenigde faculteiten voornoemd:
C. SNOUCK HURGRONJE,
decaan.

Leiden, 27 Juli 1922.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Is een werkkring in Indië nog aan te bevelen in Nederland.

Dr. R. Broersma geeft in de *Loc.* van 3 Aug. in het kort weer wat den 24en Juni te Deventer op een debatavond over dit onderwerp ter sprake is gebracht door de heeren *Janssen*, leider van den inlichtingsdienst der N. I. Federatie, dr. *Tjeenk Willink, Van Lonkhuijzen,* voorzitter van den N.-I. Cultuurbond, *Cremer,* voor eenige maanden een bestuurslid van de assistentenvereeniging in Deli en *A. R. W. Kerkhoven,* ondervoorzitter van de Soekaboemische landbouwvereeniging.

De heer *Kerkhoven* was van meening, dat Indië nog genoeg krachten uit Nederland kan gebruiken. Er is werkeloosheid, maar wel opmerkelijk is het, dat ondernemingen in de Preanger op aanvragen in dagbladen geen aanbieding kregen. De heer K. had nog een aardige vergelijking. Hij zei: iemand, die kapitaal plaatst, koopt aandeelen juist ook als zij laag staan genoteerd; zoo moeten jongelui in dezen ongunstigen tijd een plaats zoeken om later, als de zaken beter gaan en er weer uitbreiding komt, flink op de hoogte te zijn.

De heer *Van Lonkhuijzen* vond den toestand in Indië veel erger dan dien in Holland, schetste de werkeloosheid en vond uitzending van nieuwe krachten, ook door de Regeering, misdadig.

Een der aanwezigen behandelde het betoog van den heer *Janssen* (Kol. Wkbl. dd. 21 Sept.) uit een algemeen oogpunt. Hij begon met tegenover de bewering, dat Indië nu genoeg krachten heeft, iets voor te lezen uit het verslag van de Kedirische Landbouwvereeniging over een bijeenkomst in Nov. 1921, den slechtsten en donkersten tijd misschien. Daar had het hoofd van de cultuurschool te Malang een voordracht gehouden en verklaard, dat de landbouwscholen van Java en Nederland te zamen niet genoeg krachten afleveren om het leger van opzichters in de cultures op peil te houden. De beheerders, ter vergadering aanwezig, hadden er mee ingestemd en hadden er op gewezen, dat de vertegenwoordiger van de N.-I. Federatie, de heer Janssen, met zijn ontrading van een werkkring in Indië een „misdadig" werk deed.

De spreker nam de heeren van de vakvereeniging in zooverre in bescherming, dat hij verklaarde dat de besturen van die vereenigingen volstrekt niet behoorlijk en genoeg door hun leden worden ingelicht (zij beaamden het met hoofdknikken). Wie aan geschikte jongelui den Indischen dienst ontraadt, zei hij, benadeelt daarmee den Nederlandschen Staat in zijn beide deelen: Nederland en Indië. Dat er onrecht geschiedt door meerderen aan minderen, komt in elken dienst vóór en treft vaak de hoogst geplaatsten. Jongelui moeten bovendien niet zooveel eischen en zich niet zooveel aantrekken van „onrecht". Wie tijdens zijn opleiding zijn leventje heeft verdeeld tusschen school en genoegen, mag zijn maatschappelijke loopbaan wel eens aanvangen met louter arbeid en zeer beperkt genoegen, probeerend zich te bekwamen in zijn dienst door weinig te vragen en veel te presteeren.

Er is een voortdurende wisseling van personeel noodig tusschen Nederland en Indië, wier gemeenschappelijk belang staat als een paal boven water. Jaren geleden, toen in de Tweede Kamer die samenhang werd besproken, had mr. Troelstra als zijn meening verklaard, dat Nederland het best af kon zonder Indië. Spreker acht dat ook wel mogelijk, al zou er een reeks van jaren noodig zijn voor allerlei Nederlandsche bedrijven om zich te voegen in een beperkt verband. Maar intusschen bemoeit de sociaal-democratie zich heel druk met Indië en zendt er haar voorlichting volop heen. Het is goed, dat menschen uit Indië, ook Inlanders, in Europa komen leeren en werken; omgekeerd moeten steeds versche krachten uit Nederland zich aan Indië wijden.

Dr. *Broersma* besluit zijn resumé: De heer Janssen en zijn helpers hebben op den avond van 24 Juni geen winst kunnen boeken. Hoe meer zulke debatten, des te minder hun streven gevolg krijgt.

In een Naschrift zegt de Redactie van de *Loc.*: Het is hier de plaats, op te komen tegen een onjuisten indruk, welken de West-Java-editie der *Indische Courant* van 1 Aug. geeft van het aan bovenstaand stuk voorafgaand artikel van dr. Broersma in ons nummer van 28 Juli: De *I. C.* beschuldigt dr. B. den „roekeloozen" raad tot de jongelui in Holland te richten om „maar uit te komen" en aldus het overschot van werkeloozen in Indië nog te vergrooten. Echter citeert de *I. C.* onzen medewerker onvolledig. Dr. B. heeft immers uitdrukkelijk verklaard, dat hij ten aanzien van plaatsingsmogelijkheid in Indië „geen heil in het uitgesproken optimisme van den heer Tjeenk Willink" ziet, en hij liet daarop volgen:

„Ongetwijfeld is de kans op plaatsing zeer verminderd. De jongelui behooren dat te vernemen, maar tegelijk behoort hun alle hulp te worden toegezegd en inderdaad geboden om lichamen te vinden, die goed opgeleiden nog uitzenden. Zulke lichamen zijn er, al hebben er eenige de uitzending voor een tijd opgeschort."

Ons dunkt dan ook de kwalificatie „roekeloos", op het advies van dr. B. toegepast, volstrekt misplaatst. Dr. B. is opgekomen zoowel tegen de zwarte voorstelling van zaken des heeren Janssen als tegen de rozeroode van den heer Tjeenk Willink, beziet het vraagstuk noch uitsluitend van het standpunt des werkgevers, noch uitsluitend van het standpunt des werknemers, doch van het eenig juiste standpunt: *het belang van Indië en Nederland beide.*

Kortzichtige Staatkunde.

De *Banier* van 4 Aug. ontleent aan *Dr. Kielstra's „Indisch Nederland"* o.m.: Het Christmas-eiland, dat den laatsten tijd meermalen genoemd wordt in verband met de aanstaande eclips-expeditie, levert met de nabijgelegen Kokos-eilanden een droevig staaltje op van de kortzichtige staatkunde der Indische Regeering in het midden der vorige eeuw.

De Kokos-eilanden liggen ten Z.-W. van Straat Soenda en behooren geografisch tot den Indischen Archipel. Tot 1823 waren de eilanden onbewoond. In dat jaar vestigde de Engelschman Alexander Hare zich er met eenige Maleische huisgezinnen. Een paar jaar later koos de zeekapitein Ross een der eilanden als woonplaats. Na het vertrek van Hare werd Ross de „koning" der Kokos-eilanden en na hem zijne afstammelingen.

Meer dan eens is de vraag ter sprake gekomen, of deze eilanden met het Christmas-eiland niet onder Nederlandsch gezag moesten gebracht worden. De stelregel van het Indische gouvernement gedurende een groot deel van de vorige eeuw was echter: Bemoei je zoo weinig mogelijk met alles wat buiten Java ligt, en maak vooral geen onnoodige onkosten. Zoo bleven deze eilanden zonder wettigen meester, ofschoon Ross als zijn meening te kennen gegeven had, dat hij liever onder Nederlandsch dan onder Engelsch bestuur stond.

In 1857 kwam er een Engelsch oorlogsschip bij de Kokos-eilanden, de Engelsche vlag werd geheschen en de eilanden tot Engelsch grondgebied verklaard. Het Christmas-eiland bleef onbewoond tot 1888. Toen werd het door de Engelschen in bezit genomen. In datzelfde jaar vestigde zich er een lid van de familie Ross met eenige menschen van de Kokos-eilanden. In 1898 gingen er eenige Javaansche koelies heen, die geworven waren om dienst te doen bij de phosphaat-ontginning.

Volgens *dr. K.* hebben wij door onze onverschilligheid niets gewonnen, maar wel het een en ander verloren: onze vrijheid ten Zuiden van Java, de handelsbetrekkingen tusschen die eilanden en Batavia en, vooral, ons aanzien naar buiten.

Het Middelbaar Handelsonderwijs in Indië.

Het *Soer. Hbl.* van 25 Juli geeft een recapitulatie van het handelsonderwijs in Ned.-Indië.

Te *Batavia* bestaat de tweejarige handelscursus, welke aansluit op een driejarige H.B.S., de *Prins Hendrikschool*; het programma stemt overeen met dat van de Openbare Handelsschool te Amsterdam.

Soerabaia, Indië's eerste koopstad, moet voor haar middelbaar handelsonderwijs volstaan met den gouvernements- driejarigen handelsleergang, waar de lessen 's avonds worden gegeven. Het programma omvat boekhouden, handelsrekenen, handelsrecht, Nederlandsche en Engelsche handelscorrespondentie en algemeene handelskennis. De cursus duurt drie jaren. In deze vakken heeft men ongeveer dezelfde opleiding als op de Amsterdamsche Handelsschool.

Van lageren rang is het handelsonderwijs, dat op de burgeravondschool wordt gegeven en dat de leerlingen zoover brengt, dat ze op de kantoren de lagere betrekkingen kunnen bekleeden.

Semarang beschikt over een soortgelijke school, doch die het voordeel heeft, dat het onderwijs daar overdag wordt gegeven.

Naast deze min of meer officieele scholen staan de verschillende cursussen van vereenigingen. Het doel, dat met al deze cursussen, waaronder die van den *Handelsbond* en van de vereeniging *Handelsstudie*, wordt beoogd, is het verstrekken van z.g. practijk-diploma's.

Het diploma A van den Handelsbond staat ongeveer gelijk met diploma B van de vereeniging Handelsstudie te Amsterdam. Dit examen is door den Handelsbond overgenomen van het instituut voor handelswetenschappen te Utrecht en wordt in Holland door den boekhoud-specialist Volmer, het examen voor hoofdboekhouder genoemd. Hoewel de programma's van de cursussen in Holland en Indië gelijk loopen, worden de examens niet gelijkwaardig beschouwd en staan de Indische gediplomeerden bij de Hollandsche ten achter.

Diploma Handelsstudie B is ongeveer het Hollandsche Mercurius-diploma, evenals vroeger *het diploma van Paciolo* te Soerabaia, welke vereeniging de laatste jaren geen examens meer afnam.

Ten slotte neemt de *Ned.-Ind. Accountantsvereeniging* nog een examen af voor assistent-accountant, dat gelijkwaardig is aan dat van de Vereeniging voor leeraren. Van de 25 candidaten slaagden er in 1922 drie, door gebrek aan opleiding.

Deze recapitulatie van het handelsonderwijs in Ned.-Indië, vervolgt het *Soer. Hbl.*, wijst dus wel op eenige leemten, in het bijzonder voor Soerabaia. Daarom dient er meer aandacht aan besteed te worden, een noodzaak, die in het oog springt, als men weet, dat in 1920 meer dan 33½ pCt. der leerlingen na het verlaten der H.B.S. direct in den handel gingen, dan wel de colleges aan de Handelshoogeschool te Rotterdam wilden volgen.

Drie vierde gedeelte der leerlingen der H.B.S. volgt thans de boekhoudlessen, die voor het eindexamen facultatief zijn, en waarvoor slechts twee lesuren per week beschikbaar zijn. Handelscorrespondentie wordt geheel en al verwaarloosd, wat voor hen, die te Rotterdam hun studies willen voortzetten, een geducht bezwaar is.

Een reorganisatie, waarbij in het bijzonder voor Soerabaia de mogelijkheid tot middelbaar handelsonderwijs wordt opengesteld op dagschool, is dringend noodzakelijk.

Het blad geeft dan den weg aan, hoe dit bereikt kan worden, zoodat de onkosten geen overwegend bezwaar zouden uitmaken en besluit:

De jongelui zelf en de handel zouden hiermede gebaat zijn!

Indisch tourisme.

De te Batavia gevestigde ziekten- en ongevallenverzekering-Mij. „Enizom" bezit de hoofdvertegenwoordiging voor Indië van Lindeman's reisbureau in Holland. Naar de *Ind. Courant* verneemt, is Enizom's „travelling department" thans bezig zich op veel uitgebreider grondslag te organiseeren. Ook het Indisch toerisme wordt ter hand genomen en dit met doeltreffende middelen bevorderd. Het bureau heeft de hulp van de hoofden van gewestelijk bestuur gevraagd voor de verzameling van alle gegevens, welke voor het toerisme in Indië van belang kunnen zijn. Aan de hand van deze uitvoerige en zakelijke inlichtingen wil men dan in Nederland en in het buitenland touristen-kringen op energieke wijze bewerken voor een trip naar Nederlandsch-Indië.

In de *Java-Bode* van 4 Aug. lezen wij, dat er thans in Australië een vrij sterke strooming bestaat om het wederzijdsche touristenverkeer aan te moedigen. Het Australische Touristenbureau te Perth is erin geslaagd om met den manager van de State Shipping Service een overeenkomst te treffen, waarbij het mogelijk wordt gemaakt, dat een dertigtal Australische touristen een trip naar Java zullen maken. Batavia, Buitenzorg, Bandoeng, Garoet, Djocja, de Boroboedoer en Soerabaja staan op het programma van 7 tot 17 October.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

Verslag van de reis naar Siam, China en Rusland van den Indischen Volksleider Semaoen, Directeur van het te Semarang verschijnende Dagblad „Sinar Hindia".

II.

Uit de aanwezigheid van duizenden personen en uit de sympathieke toespraken van de drie kameraden, putte spreker de overtuiging, dat men hem een goed hart toedroeg en zijn arbeid waardeerde.

Het feit, dat de omstandigheden hem destijds hadden verplicht om zonder vóórafgaande kennisgave aan de partijgenooten en aan de familieleden, te vertrekken, was de reden van het ontstaan der verzinsels omtrent zijn zoogenaamd clandestien verdwijnen naar het buitenland.

De onduidelijke berichten uit Rusland, welke tot hem waren gekomen, met betrekking tot den gang van zaken daar te lande onder bolsjewistische leiding, dwongen hem persoonlijk en plaatselijk een onderzoek in te stellen en met eigen oogen zich te overtuigen van hetgeen de waarheid was of niet.

Deswege vertrok hij naar Moskou, de tegenwoordige hoofdstad van Rusland, via Siam, China en nog eenige andere landen.

In Nederlandsch-Indië hoort men algemeen, dat de actie van de communistische partij daar afhankelijk is van het doen en laten der partijgenooten in Rusland, doch dit is niet juist, zooals o.m. ook blijken kan uit de inlichtingen, welke hij thans verstrekken kan.

De moeilijkheden, waarin Rusland verkeert, vinden niet een oorzaak in het bolsjewieksche stelsel, doch wel in den tegenstand, welke dat stelsel ontmoet bij de vijanden daarvan.

Oorspronkelijk maakten van de 160 millioen Russen slechts een tienduizendtal personen deel uit van de communistische partij.

Tengevolge van het uitbreken van de revolutie nam het aantal communisten echter dagelijks toe en bedraagt dit thans ongeveer 600.000 personen.

Doch, evenals in Ned.-Indië het geval is, zijn ook in Rusland al die lieden nog geen trouwe aanhangers van de communistische leer en speelt bij velen ijdelheid en eigenbelang zulk een groote rol, dat men in het jaar 1920 een 100.000 personen uit de communistische partij heeft verwijderd.

Waar van de oorspronkelijk in getalsterkte kleine communistische leiding plotseling verlangd werd het nieuwe bestuur der talrijke volksgroepen in Rusland te regelen, daar laat het zich wel verklaren, dat vele lieden zonder idealen zich daarin opdrongen, hetgeen de eerste moeilijkheid voor het Russisch bestuur is geweest.

Eene tweede moeilijkheid was de navolgende.

In Rusland best[illegible] tal van bedrijven, welke van andere landen afhankelijk zijn en nu valt het feit waar te nemen, dat de Russische industrieën, enz. door die andere landen worden geboycot en wel op zoodanige krachtige wijze, dat de Russische Regeering niet in staat was aan het Russische volk te geven hetgeen het noodig had.

En de derde moeilijkheid is de telkens terugkeerende daadwerkelijke actie der contra-revolutionnairen, die hoofdzakelijk uit Russische grootkapitalisten bestaan.

Zij laten zich allerminst onbetuigd en maken het hoogst moeilijk om Rusland geleidelijk rustig te ontwikkelen.

De vraag nu voor de Nederlandsch-Indische communisten is deze:

Is de taktiek der Russische politiek in eigen land, in verband met de sterkte der communistische partij aldaar en met de binnenlandsche toestanden in Rusland, zóódanig bruikbaar, dat zij in Ned.-Indië toepassing kan vinden?

Na nauwkeurig onderzoek meent de spreker die vraag in ontkennenden zin te moeten beantwoorden, niet alleen omdat de idealen der verschillende volksgroepen in Rusland zooveel van elkander verschillen, doch ook vanwege de verscheidenheid van bedrijven in dat land, in vergelijking met die van Ned.-Indië.

De Nederlandsch-Indische communisten moeten, evenals in andere landen plaats heeft, een eigen gedragslijn vaststellen, die rekening houdt met Indische toestanden en overeenstemt met de Indische belangen.

Daarin ligt geen verwijt aan de Russische communistische partij.

Integendeel, hetgeen die partij denkt en doet is goed en in het belang van het Russische volk, doch voor Ned.-Indië is het beter de meening van de Russische volksleiders te volgen, die van oordeel zijn, dat elk land zijn bestuur moet inrichten overeenkomstig de daar bestaande toestanden.

Uit het gesprokene zal wel voldoende zijn gebleken, dat spreker geen Russische handlanger is.

Vroeger moge hij eene andere meening toegedaan zijn geweest, de reis naar Moskou heeft hem tot eene andere overtuiging gebracht.

(Wordt vervolgd.)

UIT DE CHINEESCHE PERS.

Chineesche leiding in Ned.-Indië.

II (Slot.)

Men kan dit op dit oogenblik weder waarnemen uit het navolgende:

De redacties van de „Sin Po" en van de „Bintang Soerabaija" zaten elkander al sedert langen tijd in de haren, hetgeen uit tal van scherpe artikelen bleek.

Thans slooft de redacteur van de „Sin Po" zich plotseling uit om de artikelen van de „Bintang Soerabaija" in zijn blad op te nemen, eene frontverandering, welke niet voortspruit uit de zucht om het algemeen Chineesch belang te dienen, doch wel uit eigenbelang, sedert de vroegere bestaan hebbende vijandschap heeft opgehouden.

De Chineesche pers kan men dan ook niet vergelijken met de Europeesche, die de gevoelens van de tegenpartij eerbiedigt en deze ook in hare bladen opneemt.

Zij kan de Westersche wellevendheid ten deze niet nabootsen, waar de roergangers hun blad gebruiken voor het behartigen van hun eigenbelang.

Dat is, volgens den schrijver, geen streven naar opheffing van den Chineeschen stam, al maakt men in elk blad daarvan ook veel ophef, doch dat is de reinste leugen, zooals iedereen wel weet, maar niet durft uitspreken.

Dit gebrek om het niet te durven zeggen, spruit voort uit gebrek aan persoonlijken moed en deze moet ontbreken, omdat men niet wil laten blijken dat men van de zaken niet op de hoogte is en niet weet wat al of niet goed is.

Vraagt men aan een Chinees, wat tot stand gekomen is, sedert men een 20-tal jaren schreeuwt om verheffing van den Chineeschen stam, dan weet hij op die vraag geen antwoord te geven, omdat hij niet weet wat er nu eigenlijk op een hooger peil moet worden gebracht en op welke wijze men die verbetering moet aanpakken.

Oorspronkelijk heeft men gedacht, dat, als men de oogen slechts richtte naar Groot-China, de verheffing in Ned.-Indië wel van zelf zou volgen, doch die gedachte is op eene teleurstelling uitgeloopen, met het gevolg dat sommige Chineesche leiders zelf aan de vervulling van dien wensch gaan wanhopen en het publiek geen vertrouwen heeft in de leiding van personen, die zelf niet weten welk standpunt zij moeten innemen.

Het wachten in de klinieken van de Geneesheeren in Nederlandsch-Indië.

Zooals bekend, bestaan er klinieken bij de geneesheeren in Ned.-Indië, waardoor de zieke patiënten gelegenheid hebben zich 's morgens of 's avonds geneeskundig te laten onderzoeken op het aangegeven spreekuur.

Nu is het aantal aanwezige geneesheeren op de hoofdplaatsen wel vrij aanzienlijk, doch bij lange na niet voldoende voor de behoefte en dat feit maakt, dat men op de klinieken der geneesheeren, die door een groot aantal lieden worden bezocht, gedwongen wordt tot een langdurig wachten.

Nu gebeurt het zeer dikwijls, dat een patiënt die later komt het eerst wordt geholpen, hetgeen mogelijk is, doordien er geen bepaalde regelende voorschriften bestaan.

Onlangs ontstond er een hevige woordenwisseling tusschen een Europeaan en een Chinees op zulk een kliniek.

Beiden beweerden het eerst gekomen te zijn, hetgeen door de aanwezigen echter niet kon worden uitgemaakt.

De slotsom was evenwel, dat de Europeaan vóór ging.

Naar aanleiding van dit gebeurde, vraagt men in de „Perniagaän" van 16 Mei 1922, of het niet mogelijk zou zijn aan de genezing zoekende zieke patiënten op de klinieken volgnummers uit te reiken.

De kosten daarvan kunnen niet hoog zijn en men heeft het voordeel dat het publiek kan zeggen, dat het met rechtvaardigheid wordt bejegend.

Het Eind-examen van de Hollandsch-Chineesche school te Meester-Cornelis.

Van 10 tot 14 Mei 1922 had op de Hollandsch-Chineesche school in de Leonielaan te Meester-Cornelis het eindexamen van de leerlingen der 5e klas plaats.

Een kweekeling dier school schrijft in de „Perniagaän" van 16 Mei 1922, dat, dank zij het uitstekende onderwijs van de leeraren, de uitkomsten van het examen bijzonder gunstig zijn geweest.

Alle 18 candidaten zijn geslaagd, waaronder 4 vrouwelijke.

Het uitgereikte diploma stelt hen in staat onderwijs te mogen geven op één der Hollandsch-Chineesche scholen in Ned.-Indië.

De heer J. Groenema, die, als inspecteur van het Lager Onderwijs, het examen bijwoonde, wenschte in zijne toespraak de geslaagden geluk met hun succes en hoopte, dat zij bij het Chineesche publiek den goeden naam zouden bevestigen, welke de school reeds genoot.

De heer Hardeman, hoofdambtenaar van het Departement van Onderwijs en Eeredienst, die den Directeur, wegens verhindering, verving, wees in zijne rede eveneens op de goede uitkomsten van het examen, die aan den Directeur der school en zijn personeel waren te danken, terwijl hij hoopte, dat, waar de Regeering zulke belangrijke geldelijke offers voor dit onderwijs bracht, zij thans de vruchten daarvan zou plukken.

LITERATUUR-OVERZICHT.

Encyclopaedie van Ned.-Indië.

De inteekenaren op den 2den druk van de groote Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië hebben zich niet te beklagen over gebrek aan activiteit van de zijde der redactie. De zeer korten tijd geleden verschenen eerste aflevering van „Wijzigingen en aanvullingen" is thans reeds gevolgd door een tweede (evenals het hoofdwerk uitgekomen bij M. Nijhoff te 's Hage en E. J. Brill te Leiden).

In dit 2e supplement van 64 kolommen druks zijn eenige geheel nieuwe artikelen opgenomen en andere, die reeds in het hoofdwerk verschenen, bijgewerkt. Nieuw zijn o.a. (we noemen slechts de uitvoerigste): Ontvoogding, Bibliographie en Bibliotheken (deze artikelen zijn met groote kennis van zaken behandeld) en levensbeschrijvingen van P. H. van der Kemp, Mr. W. A. Engelbrecht, H. Hendriks, Jhr. I. P. C. Graafland, Mr. Mr. C. Piepers, Dr. W. H. Engelmann en Mr. M. W. Scheltema. De belangrijkste of uitvoerigste, welke werden bijgewerkt, handelen over Animisme, Adoptie, Burgerlijke Stand, Quasi-Internationaal Recht, Strafrecht, Rechtswezen, Paard, Veeartsenijkundige Dienst en Tijdschriften en Periodieken. Blijkens de uitgebreidheid der behandeling van dit laatste onderwerp zijn den samensteller nog heel veel titels van tijdschriften in handen gekomen waarvan hij het bestaan niet kende bij het schrijven van zijn artikel voor den eersten druk, of die sedert de verschijning ervan pas zijn opgericht. Uit alles blijkt, dat de schr. zeer nauwkeurig is en naar volledigheid streeft; volmaakt is evenwel ook zijn arbeid niet, want onder zijne opgave treft men bijv. niet aan het maandschrift Minjak. Officieel Orgaan van de Vereeniging van Geëmployeerden bij de Petroleum-Industrie in Nederlandsch-Indië.

Hoewel de in de supplementen voorkomende artikelen niet alfabetisch zijn gerangschikt, maar gedrukt zijn naar gelang zij bij de Redactie inkwamen, is dit geen overwegend bezwaar, daar zij vooraf worden gegaan door een alfabetisch gerangschikte, cumulatieve lijst van de artikelen, zoodat men steeds slechts de laatste aflevering zal behoeven te raadplegen om te weten of artikelen zijn bijgewerkt en waar die zijn te vinden. Door deze buitengewoon practische

...kwijze zal onze mooie Indische Encyclopaedie, bij wijze van spreken, nooit kunnen verouderen.

De bevolking van Ned.-Indië.

De Netherlands Indies Review (Sept.-Nr.) ontving van haar vertegenwoordiger te Batavia de volgende gegevens, die zeker vele onzer lezers belang zullen inboezemen en die wij daarom ook in ons blad opnemen.

Opvallend is het groote aantal Chineezen, die zich in Indië komen vestigen, aangelokt door de groote winsten die de handel afwerpt en door de hooge loonen die te verdienen zijn als arbeider in de tinmijnen. Men kan er zeker van zijn dat, waar men vele Chineezen vindt, men ook veel geld zal aantreffen, want de Chinees ziet merkwaardig vlug waar hij tot welstand komen kan.

Natuurlijk is de inlandsche bevolking sterk overheerschend, en al wijzen onderstaande cijfers het niet uit, toch kan wel vermeld worden, dat er meer mannen dan vrouwen zijn.

Wat het aantal Europeanen betreft, is het gebleken dat men op elke tienduizend zielen één blanke aantreft. De cijfers geven eveneens aan dat er tal van Europeesche vrouwen in Insulinde wonen en dat op sommige plaatsen, te Pekalongan bijv., ze zelfs in de meerderheid zijn. Het is zeer wel mogelijk, dat er onder de cijfers van de Europeanen een groot aantal Eurasiërs zijn opgenomen, die zich zeer ongaarne onder de andere rubrieken zouden geclassificeerd zien.

Hieronder vermelden we de totaal-cijfers van de afzonderlijke eilandengroepen en die van de voornaamste steden van Ned.-Indië. Voor Nieuw-Guinea zijn geen cijfers beschikbaar.

	Inlanders.	Vreemde Oosterlingen.	Europeanen.
Java en bijbehoorende eilanden	34.462.751	419.237	135.216
Sumatra	5.949.961	324.726	20.085
Borneo	1.533.266	88.636	3.551
Celebes	3.056.040	27.160	6.063
De Molukken	413.826	5.608	3.350
De Kleine Soenda-eilanden ...	2.696.862	13.719	1.090
Totaal	48.112.706	879.086	169.355

Totaal generaal 49.161.047.

Met het oog op onze beperkte plaatsruimte geven we van de twintig voornaamste plaatsen geen gedetailleerde opgave, doch slechts het totaal aantal inwoners, n.l. Batavia 253.818, Bandoeng 94.800, Cheribon 33.058, Semarang 158.036, Soerabaja 192.190, Malang 42.981, Magelang 36.213, Jogjakarta 103.711, Soerakarta 134.285, Madioen 31.593, Kediri 43.222, Padang 38.169, Palembang 73.726, Medan 45.248, Pontianak 28.731, Singkawang 5.579, Bandjermasin 46.993, Menado 17.062, Makassar 56.718, Ambon 11.120, Tjilatjap 18.991, Toeloenggagoeng 31.006, Blitar 19.754.

In- en Uitvoer.

Het Nr. van 20 dezer wijdt een beschouwing aan de vrij wel geruchtmakende zaak: de uit te keeren zeer hooge winst (166 %) van de Javasche Bank over het boekjaar 1921-'22. Zooals men weet, heeft de Gouv.-Gen. bezwaren ingebracht tegen de door de Directie ontworpen en door den Raad van Commissarissen goedgekeurde balans van de Javasche Bank per 31 Maart 1922.

In het Nr. van 13 Sept. een artikel: De Amerikaansche Excess-profits tax en de Indische extra-winstbelasting.

De Indische Mercuur.

No. 38. De planten, welke aetherische oliën leveren, die in de parfumerie, techniek of pharmacie te gebruiken zijn of zouden kunnen zijn, door Dr. A. W. K. de Jong (vervolg). — Handelsbeweging van suiker in de verschillende landen der wereld in het jaar 1921 (vervolg), door Dr. A. C. Prinsen Geerligs. — Algemeen overzicht van den handel der Buitengewesten gedurende 1920. — Tentoonstellingen van Ned.-Indische producten in Australië en Nieuw-Zeeland. — Cultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige vaste rubrieken.

Soetan Mohamad Jain.

Dezer dagen is naar Nederland vertrokken het bekende Volksraadslid, de Sumatraan Soetan Mohamad Zain, in verband met zijne benoeming tot hulpleeraar in de Maleische taal aan de Leidsche Universiteit. Oorspronkelijk onderwijzer, werd hij later als hoofdredacteur voor het Maleisch geplaatst op het Bureau voor de Volkslectuur, waar hij uitstekende diensten bewees. Ook als lid van den Volksraad en den Bataviaschen Gemeenteraad was de hr. Zain een bekende figuur. In de Reflector van 19 Aug. vindt men zijn portret met zeer waardeerend bijschrift.

De Indische Post.

Uit den inhoud van No. 36 (5 Aug. '22). Indië en de verkiezingen. — De Inlandsche vrouw in het huisgezin. — Militaire antiquiteiten, door A. T. H. Winter.

No. 37. Het eenhoofdig bestuur der S.S. in eere hersteld, door R. — Tjampoer adoek uit het Landgerecht. De groote eed, door Kota Dingin.

No. 38. Wat is een Jaarbeurs, door S. A. Reitsma. — Graan cultures op Java, door Heereboer.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

No. 6. Een pensioenfonds voor het Europeesche personeel in de bergcultures, door A. van Gennep. — Pensioenen voor cultuur-employé's. — Verspreiding van den bessenboeboek door den Loewak, door S. Leefmans. — Het ranzig worden van klappers. — Bloementeelt (vervolg). — Een Sandelhout (Soembaneesch paard) in Overijsel, door R. J. B. — Iets over melk. — Vanille, vanilline en vanille-extracten, door ir. W. L. Utermark. — Malakka en Ned.-Indië. — Is een werkkring in Indië nog aan te bevelen? — De Assistenten-regeling ter Sumatra's Oostkust. — Een nieuw plan tot verbetering van de situatie der rubber-cultuur en van den rubberprijs. — De Inlandsche rubberaanplant. — De voorgestelde beperking der rubberproductie. — De aardbeien. — Pensioenregeling voor administrateurs en geëmployeerden. — Stille kracht, door Erica.

No. 7. De rubbercrisis, door C. M. Hamaker. — Het voorkomen en de bereiding van phosphaten als meststoffen, door P. van Houwelingen. — Hoe moeten wij de plant in haar groei helpen? — Enkele aetherische oliehoudende gewassen, door S. M. L. — Herinneringen uit mijn plantersloopbaan (vervolg). — Is een werkkring in Indië nog aan te bevelen? — Uit het verslag der Javasche Bank (Producten). — Lampongsche cultures. — Een proefneming met eene nieuwe productiemethode in de suikerrietcultuur op Java (ontleend aan een artikel van J. H. van Hasselt in Econ. Stat. Berichten). — Optimisme en pessimisme ten aanzien van de gronden van Sianter, en Sumatra's Oostkust in het algemeen, door E. C. Jul. Mohr. — De koffiebessenboeboek en de proefstations.

No. 12 van de Mededeelingen van den Bond van Cultuurgeëmployeerden in Ned.-Indië, welk tijdschr. sedert korten tijd als Bijlage van het Alg. Landb. Weekbl. wordt uitgegeven, bevat o.m. eene Redactioneele beschouwing: Hoe voorlichting tot paljasserie verkeert als zgn. Indische specialiteiten aan 't woord komen over de werkeloosheid in Ned.-Indië.

Ned.-Indisch Rubbertijdschrift.

7e jaarg. No. 11 (15 Aug. '22). De bruine bastziekte van Hevea Brasiliensis, door P. E. Keuchenius (vervolg). — Het besluit van de Internaionale Vereeniging voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië inzake de rubberinkrimping. — Beschimmelde rubber. — Het plan-Burger (ter oplossing van de rubbercrisis). — De Inlandsche rubberaanplant. — Meer radicale maatregelen (in verband met de rubbercrisis.) — De rubber-crisis, door Sanders (ontleend aan de Telegraaf).

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 25. Huisvesting in Indië, door N. (vervolg). — Een lang verborgen stuk natuurschoon op Sumatra, door M. Joustra (eerste gedeelte eener beschrijving van het landschap Koerintji). — De Suikerindustrie op Java, hare geschiedenis en ontwikkeling, door H. Ch. G. J. van der Mandere (vervolg). — Mina Hoffman-Krüseman †, door J. Koning (schets harer beteekenis voor de evolutie der vrouw in onze overzeesche gewesten).

Zendingsliteratuur.

Mededeelingen. Tijdschrift voor Zendingswetenschap. Deel 66, 3e stuk. Terugblik op de eerste vijf en twintig jaren der tweede eeuw van het Nederlandsch Zendelinggenootschap, door Prof. Dr. H. M. van Nes. — Actueele zendingsvragen in Ned.-Indië, door M. Lindenborn. — Het vrouwen hulp-genootschap te Rotterdam 1822—1922, door J. Rauws. — Uit Midden-Timor, door H. Kraaijer van Aalst. — Gebruiken bij den rijstbouw op Talaoet, door H. G. Stokking. — Uit de Javaansch-Soendaneesch-Maleische pers. — Belangrijke verschijnselen op Zendingsgebied. — Literatuur-aankondiging.

Het Zendingsblad. Sept. '22. Javaansch predikant. — Nog eens de onderwijzersnood in Indië.

De Banier. 18 Aug. '22. Aan de doopsgezinde en andere vrienden van en belangstellenden in de zending in Ned.-Indië (vervolg). — Een Zondagmorgen op den zendingspost in Tjideres (vervolg), door L. W. Tomasaad. — Nederlandsch Zendelinggenootschap. — De Inlandsche rietcultuur (vervolg).

Allgemeine Missions-Zeitschrift. Sept. 1922. 200 Jahre Hernnhut, von Th. Bechler (slot).

Midden-Java ten Zuiden, door D. Poll. (Uitgave van den Zendingsstudie-Raad te Utrecht). Met de verschijning van dit geïllustreerde boekwerk is onze zendingsliteratuur zeer verrijkt. Na de Inleiding behandelt Ds. Pol in Hoofdstuk I en II land en volk van Midden-Java; III. geeft in korte lijnen de geschiedenis en IV teekent in duidelijke voorstelling de religie der Javanen. In het Ve hoofdst. poogt de schr. het huidige geestesleven te schetsen; de vol-

BESCHIKBAAR.

gende twee beschrijven de zendingsgeschiedenis van 1861—1899, terwijl het VIIIe en IXe zijn gewijd aan de „nieuwe koers” in Holland en in Indië. In het Xe schenkt schr. een blik op de verschillende terreinen afzonderlijk. Als aanhangsel is er bijgevoegd een opgave van de bronnen, alsmede een register, waardoor het gebruik van het 337 blz. tellende boek zeer gemakkelijk is gemaakt.

Archief voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië.

Aug. '22. Invloed van het tuinonderhoud op latex en rubber, door Dr. O. de Vries. — Latex en rubber van jonge boomen, door Dr. O. de Vries. — Over tapsystemen, door Dr. W. Vischer. — Over het verband tusschen zetmeelvoorraden en latex onttrekking bij hevea, door Dr. J. Schweizer.

Netherlands Indies Review.

Het Sept. Nr. bevat een artikel, met veel illustraties: Engineering in the Netherl. East Indies. — Verder o.m. voortzetting van het opstel „The Javanese character. A study of the habits and customs of the Archipelago natives. — Op de gegevens over de bevolking van Indië werd hierboven reeds de aandacht gevestigd.

Het Indische Leven.

Uit den inhoud van No. 51. Schetsen uit Soendaland, door C. Balsem. — Een tocht door onze militairen gemaakt naar Java's hoogste punt (de Smeroe), door G. (met ill.).

No. 52. Schetsen uit Soendaland (slot). — Prof. Dr. A. Leber (met portret). — Bij de Marind-Anim (met ill.), door P. Vertenten.

Korte Berichten voor Landbouw, enz.

No. 32. Overzicht van de productenmarkt op Java gedurende het tweede kwartaal van 1922 (slot). — Tentoonstelling van Indische producten in Australië. — Bijlage: Opgaven omtrent de geoogste uitgestrektheid en de opbrengst san sawahpadi op Java en Madoera in 1921, gebaseerd op gegevens van de landrente-proefsnitten.

No. 33 bevat o.m. Vergelijkende productie-cijfers van rubberondernemingen in Ned.-Indië gedurende de eerste vijf maanden van de jaren 1920-'21 en '22.

De Vrouw en haar Huis.

In de Aug.-afl. een aardig artikel over Indië, met veel kiekjes; Soerabaja, Singapore, Malang worden uitvoerig behandeld in deze bijdrage van Eda Balton.

* * *

Een pensioenfonds voor het Europeesche personeel in de bergcultures, door A. van Gennep. — Eenige mededeelingen van het Algemeen Proefstation voor Thee, door Dr. C. Bernard en Dr. Cohen Stuart. (Publicaties Ned. Ind. Landb. Syndicaat, 1922, afl. XX). — Lezing van Dr. Hallauer over Koffiebessenboeboek. (Id. afl. XXI). — Een en ander over rubberverpakking, door ir. J. C. Hartjens (Id. afl. XXII).

De Holland-kade (Haven van Soerabaja), door ir. W. Cool (met ill.). (De Ingenieur, No. 38).

Verslag van den dienst der zoutregie en van de daartoe behoorende afdeeling vervoer en verkoop over de jaren 1918 en 1919 (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Behandelde zieken van de koloniale troepen. (Oost- en West-Indië en Koloniale Reserve) over het jaar 1919. Uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage, Gebr. Belinfante).

Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers No. 32 (1922). Bureau voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden. (Weltevreden, Drukkerij Volkslectuur).

Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten over het jaar 1920, Deel I en III. Samengesteld bij het kantoor der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen. (Weltevreden, N. V. „Papyrus”).

De Gewestelijke Raden, door B. Th. M. — De behandeling van afd. XI der begrooting 1923 (Plaatselijke en Gewestelijk zelfbestuur). — Wethouders (behandeling der vraag of te Batavia al of niet Wethouders zullen komen), door R. (Locale Belangen, 16 Aug. '22).

De ontwikkeling van het eiland Billiton en van de Billiton-Maatschappij, door J. C. Mollema. Tweede bijgewerkte druk (met kaart en afbeeldingen). ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff).

British North Borneo. An account of its history, resources and native tribes, by O. Rutter. With an Introduction by Sir W. Ridgeway. Illustrated with photographs and maps. (London, Constable en Cy. Ltd.).

L'Islam et les races, par P. J. André, Tome I. Les origines, le trone et la greffe. (Paris, P. Geuthner).

The spirit of Islâm. A history of the evolution and ideals of Islâm. With a life of the Prophet, by Ameer Ali. (London, Christophers).

Petroleum in Borneo, by A. H. Redfield. (Economic Geology, Vol. XVII, No. 5, Aug. 1922, bl. 313—349). [Dit tijdschrift is aanwezig in de bibliotheek der „Bataafsche” te 's-Gravenhage].

Suriname.

Bij de behandeling van de begrooting voor 1923 hebben de Koloniale Staten een voorstel van den Gouverneur verworpen, om een bedrag beschikbaar te stellen voor de internaten onder de Boschnegers. In ons nummer van 14 September hebben wij den brief opgenomen door den Gouverneur tot de Koloniale Staten gericht naar aanleiding van de in dat lichaam geuite meening, dat het bestuur wel zou zorgen, dat het aangevraagd bedrag op de koloniale begrooting werd geplaatst.

De brief van den Gouverneur is in de openbare vergadering der Staten op 16 Augustus behandeld. De heer P. A. May diende een motie in, waarin de wenschelijkheid werd uitgesproken, dat door het Koloniale Bestuur stappen worden gedaan dat alsnog, zoowel voor den nog overigen duur van het dienstjaar 1922 als voor het dienstjaar 1923, door den begrootingswetgever een crediet worde toegestaan tot een bedrag van *f* 3000.— voor tegemoetkoming voor kost en verzorging van boschnegerkinderen, die de scholen op Granman Staalkondre en in of nabij Albina bezoeken.

De motie werd aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

* * *

Volgens een mededeeling van „*De West*” van 22 Augustus, heeft op de Marowijne een droevig ongeluk plaats gehad bij een proefreis met een nieuwe vliegmachine, waarin 4 personen zaten. De opstijging geschiedde zonder stoornis, de machine steeg snel en zette koers in de richting van den Hollandschen oever. Plotseling bemerkte men in Albina, dat er iets aan de machine scheen te haperen. In schokkende vaart daalde het vliegtuig, helde naar rechts over, daarna heelemaal links en viel eindelijk met den kop naar beneden. Dicht bij de oppervlakte van het water zag men twee personen uit het vliegtuig springen (vallen?). Het is niet uitgemaakt of ze er uitgesprongen zijn, om een laatste poging tot redding te doen, of dat zij er uit geslingerd zijn. Nog even voor 't bereiken van het water volgde een hevige ontploffing. Het vliegtuig zonk onmiddellijk. Daags daarna werd het geraamte van de machine opgehaald. De 4 lijken zijn later opgevischt.

„*De West*” van 25 Augustus maakt nog van een ander vliegongeluk melding: „Een telegram uit New York meldt, dat de hydravion Sampaia Correia (die op weg was naar Rio de Janeiro) op de reis Nassau-Port au Prince verongelukt is. De 3 passagiers zijn gered door den Amerikaanschen kruiser „Denver.”

Het vliegtuig is beschadigd, de passagiers hebben geen ernstige kwetsuren opgeloopen.

Nadere bijzonderheden worden gemeld. De vliegeniers zagen het licht aan den grooten mast van de „Denver” aan voor den vuurtoren van de Guantano-haven. Er heerschte een zware mist. Men daalde met een groote snelheid en kwam met een hevigen schok neer in zee. De afstand was verkeerd berekend. Men wil trachten het beschadigde vliegtuig te herstellen en de reis voort te zetten.”

* * *

In „*De West*” van 29 Augustus een onderhoud van den tijdelijk in Nederland vertoevenden redacteur met de firma A. Th. Fiege en Co. te Rotterdam over uitvoer van bacoven uit Suriname. De firma meent, dat een vervoer van bacoven over lange afstanden zonder verkoeling beslist onmogelijk is. Hoewel bij de jongste zendingen de vruchten blijkbaar vroegtijdig gesneden waren, met het oog op het lange transport, kwam ongeveer de helft bedorven aan. Het goede vervoer van bacoven bestaat hierin, dat de vruchten noch te warm

...ch te koud worden vervoerd en elke temperatuurswisseling uitgesloten is. De bacoven moeten regelmatig op 55 of 56 graden F. worden gehouden. De vruchtenschepen van de United Fruit Compagnie zijn hierop berekend. Bacoven zijn de meest vatbare vruchten voor koude of trek.

Wat den smaak der Surinaamsche vruchten aangaat — zoo vervolgde de firma — deze is buitengewoon goed. Het publiek in Nederland en Duitschland stelde veel belang in deze bacoven, omdat deze veel zoeter en aangenamer van vorm waren dan de Jamaica bacoven.

Thans is de bacovenmarkt in Nederland en België geheel in handen van de United Fruit Company. Er is echter een ruim arbeidsveld voor den handel in dit product.

De vooruitzichten voor Suriname bacoven zijn, naar de meening van de firma Fiege en Co., zeer gunstig, daar deze vruchten uitmuntende smaak en schoone lijnen hebben. Deze soort eischt echter een buitengewoon voorzichtige behandeling tijdens het rijpen.

Het afzetgebied in Nederland is verzekerd, en waar de firma Wambersie en Zoon binnen eenige maanden over bruikbare vruchtenschepen beschikt, hoopte men in Suriname voldoenden steun van planterszijde te ondervinden.

De redacteur van *„De West"* gaf aan de firma de verzekering, dat in Suriname, zoowel van particuliere zijde als van overheidswege, de ernstige wil bestaat om den bacovenuitvoer te doen herleven, waarbij echter nog vele moeilijkheden zullen moeten worden overwonnen.

* * *

In ons nummer van 3 Augustus hadden wij het over een stuk in *„De Controleur"* van 22 Juli over den verkoop van de West voor de som van f 7.000.000.000.

Wij eindigden onze bespreking met de volgende hoop:

„De *„Controleur"* haaste zich. Het „gezond egoïsme" der Surinamers zou ons anders de verrassing kunnen brengen dat zij zichzelf aan de Vereenigde Staten verkoopen b.v. voor de helft van het genoemde bedrag en dan aan den Nederlandschen Staat restitueeren al wat in den vorm van subsidie in den loop der jaren aan de kolonie is ten koste gelegd. Allicht geven zij bovendien aan het oude moederland een milliardje ten geschenke voor al de besommeringen, die het zich voor de kolonie getroost heeft."

Men zendt ons nu een uitknipsel uit de *„Controleur"* van 16(?) Augustus, een ingezonden stuk van zekeren meneer J. L. — vrouwen zijn zoo onwijs niet — met het hoofd *„De verkoop van de West."* De schrijver wil een zijde van de zaak belichten die tot nu toe in het duister bleef en die ten slotte misschien den doorslag zou kunnen geven.

Men schermt veel met de „verknochtheid" van de kolonie aan het moederland.

„Wanneer echter de zaak wordt voorgesteld zooals zij werkelijk is, — aldus de heer J. L. — dat namelijk Nederland nooit in staat is geweest de kolonie tot bloei te brengen en in de komende moeilijke jaren dit zeker niet zal kunnen doen, dat integendeel het „blok aan het been" nog pijnlijker zal gevoeld worden, dan behoorden de Surinamers uit „verknochtheid" nu Nederland te helpen, het tegenwoordige geslacht zou voor deze opoffering ruimschoots kunnen worden schadeloos gesteld, zoodat, indien zij Nederlanders willen blijven, zij in Holland een goed bestaan kunnen vinden, of anders in de West hun een onafhankelijk bestaan verzekerd is."

De heer J. L. stelt voor de berekening der „schadeloosstelling" de bevolking van Suriname op 50.000. De bevolking is veel meer dan het dubbele. De heer J. L. wil dus groote bevolkingsgroepen van de „schadeloosstelling" uitsluiten. Quaeritur welke en waarom? Hij zou „volgens hun standing" 5000 inwoners schadeloos willen stellen met ieder 100.000 (guldens of dollars?), 10000 met ieder 50.000, 15000 met ieder 30.000, 20.000 met ieder 20.000; „hiervoor zou van de beschikbare 7 à 8 milliard nog geen 2 milliard noodig zijn."

De „beschikbare" 7 à 8 milliard!

Tot dusver zagen wij de som van 7 milliard genoemd; nu is het reeds geworden 7 à 8 milliard, zeker om de „schadeloosstellingen" minder te voelen. Als men nog een beetje wacht, krijgt men voor „het blok aan het been" misschien 10 milliard. Ook voor de Vereenigde Staten zijn de tijden niet al te best, maar dat sommetje kan het land best betalen.

De heer J. L. is werkelijk royaal voor de Surinamers, maar het is voor hen toch heel wat voordeeliger zich zelf te verkoopen. Ieder inwoner ziet dan zijn „standing" oneindig hooger worden dan de heer J. L. hem toedenkt.

Bedingen zij 8 milliard in plaats van 7, dan kan het geschenk aan het moederland wel twee milliardjes bedragen, wat toch niet te versmaden is.

Wanneer publiceert de *„Controleur"* het stuk van de Vereenigde Staten, waarin de aangeboden koopsom vermeld staat?

Curaçao.

Het oproer van 17 Juli 1922.

Het *Algemeen Handelsblad* heeft een artikel over de onlusten van 17 Juli gehad, voorgelicht door „een landgenoot, die herhaaldelijk op Curaçao komt en er er met de plaatselijke toestanden en verhoudingen bekend is." Als wij de zaak goed begrijpen, dan heeft deze landgenoot het oproer zelf niet meegemaakt, maar hij moet particuliere berichten ontvangen hebben, want het stuk bevat bijzonderheden, die wij nog nergens lazen, al stemt het goeddeels overeen met het verslag in *Voz di Pueblo*.

Het begin is evenmin onpartijdig als het *Amigoe*-verslag dit was, maar dan in andere richting. Zoo wordt niet alleen verteld, dat „de bestuursleden van den R. K. Volksbond, de gouverneur incluis,...... van te voren (moeten) geweten hebben wat er stond te gebeuren," hetgeen veel sterker is, dan dat de gouverneur zou zijn gewaarschuwd voor mogelijke gebeurlijkheden, maar zelfs wordt niet meer of minder te verstaan gegeven, dan dat de gouverneur opzettelijk op den dag van het oproer de troepen zou hebben naar buiten gezonden voor oefeningen.

„Op de reede lag het pantserschip „Zeeland", welks commandant draadloos op het fort te Willemstad liet informeeren, of het noodig was een detachement matrozen aan wal te zenden. De gouverneur liet terugseinen, dat dit niet noodig was. Toen de troepen van hun oefeningen terugkeerden, werden zij naar de plaats van het oproer gedirigeerd. Zij hadden echter geen munitie en toen de bevelvoerende officier hoorde dat er geschoten werd, liet hij eerst de troepen naar het fort gaan om patronen te halen, daar de soldaten zich niet, alleen met de bajonet gewapend, in de menigte durfden begeven.

Men sleepte den agent (der K. W. I. M., den heer Menkman) door de achterbuurten van Willemstad en mishandelde hem onophoudelijk met stok- en vuistslagen. De menigte bereikte aldus ten slotte het stadhuis, waar zij hem lieten liggen. Een drietal politieagenten (kleurlingen), die zich op het plein voor het stadhuis bevonden, lieten het volk rustig zijn gang gaan.

Iemand van het kantoorpersoneel werd ernstig aan het hoofd gewond, een ander kreeg een snede ter lengte van 18 c.M. over den rug.

De procureur-generaal, de heer Gorsira, die zich bij het kantoorgebouw van de K. W. I. M. ophield, vluchtte het kantoor der firma Maduro binnen.

Eigenaardig is het, dat het kantoor dezer firma, dat onder dat van de K. W. I. M. ligt, gespaard is gebleven, terwijl het toch juist deze firma was, die verhooging van 40 op 45 pCt. tegenhield. Dit bewijt, naar onze zegsman meent, op een vooraf be-

raamd plan, waarbij de heer Menkman als slachtoffer was gekozen......

Ook tijdens en na het oproer hebben de eigenaardige gedragingen van den gouverneur de aandacht getrokken. Zoo was hij op 17 Juli op den muur van het fort in gezelschap van eenige dames bezig met het nemen van photo's van de oproerige menigte. Op den avond van dien dag zou de gouverneur aanzitten aan een diner aan boord van de „Zeeland". De commandant van dat schip had gevraagd of Zijne Excellentie met het oog op het gebeurde het diner ook liever zag uitgesteld. De gouverneur antwoordde echter, dat er hoegenaamd geen reden was voor uitstel.

Verder lezen wij, dat Colon, de redacteur van *La Manana*, de negers aanvuurde tot geweld, en men verwijt den gouverneur, dat deze man niet gearresteerd is. In petroleumblikken zou rum aan het volk zijn uitgedeeld. Ook zou de procureur-generaal bij het hof van justitie aan den heer Menkman verklaard hebben, dat hij had gehoord van de door den gouverneur ontvangen waarschuwing, maar vertrouwd had op de spreekwoordelijke onderworpenheid der negerbevolking. „Hij zag er slechts een poging van pater Verriet (secretaris van den C. R. K. V.) in om door intimidatie te verkrijgen, dat de autoriteiten zouden trachten een vergelijk tot stand te brengen."

Tegen de voorstelling van de zegsman van het *Handelsblad* is de heer Deelen in een der volgende nummers van die courant in verzet gekomen. Hij schrijft: „de oorzaak der staking was de uitbuiting der bootwerkers die, zonder vast inkomen, op de meest willekeurige manier door de werkgevers werden behandeld. De nood der arbeiders, die zich tevreden moesten stellen met 40 cent per uur voor den zwaarsten arbeid in de tropenzon en met een varieerend weekloon, dat in waarheid hongerloon genoemd mag worden, was de aanleiding tot de staking. Het onverwacht terugtrekken uit de onderhandelingen van de firma Maduro en den heer Menkman was aanleiding der verbittering."

Wij zouden den heer Deelen ter lezing willen aanbevelen de *Amigoe di Curaçao* van 15 Juli 1922, waar staat, dat men op 13 Juli met de agenten der K. W. I. M. en Red D-line tot overeenstemming was gekomen, maar dat den volgenden dag van de *hoofddirectie* van laatstgenoemde lijn een afwijzend telegram gekomen was, waardoor de overeenkomst met de heeren Menkman en Maduro niet kon geteekend worden.

Van eenig verwijt aan den gouverneur en diens „eerste adviseur" wil de inzender niet weten. Hun kijk op den toestand bleek een goede, want „een oproer is er ook niet geweest, hoogstens een begrijpelijke opwinding der bootwerkers en een relletje van enkele belhamels. De gouverneur handelde dus juist door ingrijpen van soldaten en matrozen van de hand te wijzen. Maatregelen nemen ware provoceerend geweest."

Nog eenmaal heeft de heer D. het over „zakenleiders, die op onverantwoordelijke wijze den neger uitbuiten en verbitteren."

Het eene stuk is al even tendentieus als het andere.

Onderwijs.

Voz di Pueblo deelt mede, dat met ingang van 1 Juli 1922 is opgeheven de leergang tot opleiding van personen, die werkzaam zullen kunnen zijn bij het voorbereidend onderwijs aan openbare scholen en dat met 1 Aug. 1922 de voorbereidende klassen zelf opgeheven zullen worden.

De Koninklijke Shell-groep in Venezuela.

Volgens berichten uit Amerika worden er door de Koninklijke Shellbelangen maatregelen getroffen tot het aanleggen van een pijpleiding van de petroleumvelden der General Asphalt Co. in het Mene Grande district naar de Oostelijke kust van het Maracaibomeer in Venezuela, waar de petroleum in tankschepen kan worden gestort. Men raamt de kosten voor de pijpleiding niet boven de $ 1.000.000.

Wallstreetnieuws meldt nog, dat men tot het aanleggen van de pijpleiding spoediger was genoodzaakt dan men had verwacht, door de daling van de productie in Mexico en het dreigend tekort aan stookolie. De velden van de General Asphalt Co. zijn verscheidene jaren geleden onderzocht, zoodat bekend is, dat daar groote hoeveelheden petroleum aanwezig zijn. Het eenige probleem was tot nu toe hoe de petroleum aan de markt te brengen, doch dit is thans door de pijpleiding opgelost.

(*N. R. Ct.*)

Marktberichten.

De markt van huiden wordt williger. Er komt meer navraag, daarom stijgen de prijzen en wordt ook een betere toekomst voor de dividivi verwacht. Wat aloë betreft, wordt aangeraden vooreerst geen nieuwe bezending te sturen. Er is meer aanbod van dan vraag naar het artikel, daardoor wordt de prijs gedrukt en blijft deze laag. Beter eerst te laten verkoopen wat er al is.

(*A. d. C.*)

Havenverkeer.

In Juli 1922 zijn binnengekomen 92 stoomschepen en 101 zeilvaartuigen; in dezelfde maand van 1921 waren deze cijfers 78 en 103.

Van Januari tot Juli 1922 waren te Willemstad binnengevallen 672 (1921: 468) stoomschepen en 647 (703) zeilschepen.

(*La Cruz.*)

Strafrechtpleging.

Het *Weekblad van het recht* van 22 Sept. 1922 bevat een zeer belangwekkend artikel van mr. F. G. Schalkwijk over de Curaçaosche rechtspraak.

Uit den Verren Vreemde.

De Volkenbondsvergadering.

Tot de onderwerpen, waaraan de Vergadering van den Volkenbond te Genève haar aandacht geschonken heeft, behooren verschillende wier bemoeienis zich over vele landen uitstrekt. Is 't moeilijk voor eenige der behandelde punten de verleiding te weerstaan om hier in den breede de gevoerde gedachtenwisseling weer te geven, wij meenen ons toch tot het aanstippen van eenige hoofdmomenten te moeten beperken.

Zooals men weet, werkt de Volkenbond met een Raad, die zoowat als 't dagelijksch bestuur te beschouwen is, en met de vergadering, welke telkens opnieuw wordt bijeengeroepen om een zitting te houden. Deze heeft haar zetel dan te Genève, de eerste Bondsvergadering koos minister Hijmans, de tweede minister van Karnebeek tot haar voorzitter, de thans vergaderende 3e den Chileen Edwards. Het voornaamste werk wordt in de commissies, die weer in sub-commissies gesplitst zijn, verricht. De algemeene vergadering doet af wat in die commissies onderzocht en vastgesteld is.

Tot de punten, welke dit jaar speciaal aan de orde zijn gesteld, behooren: de strijd tegen den opiumhandel, de door den Volkenbond verleende mandaten, de bescherming der minderheden, het ontwapeningsvraagstuk.

Het rapport over het opiumvraagstuk werd gelezen door de Noorsche professor mej. Bonnevie. Lord Chelmsford, gewezen onderkoning van Britsch Indië, de Chinees Tsj[illegible] Sjoe, sir Maitland uit Nieuw Zeeland, voerden 't woord. De maharaja van Nawanagar (Britsch Indië) kwam waarschuwen tegen te overdreven voorstelling, alle gebruik van een pijpje is geen volkskanker, maar hij had toch niets tegen de beslissing, waarbij de vergadering er zich voor verklaarde bij alle regeeringen aan te dringen onverwijld de noodige maatregelen te nemen voor het in werking stellen van certificaten van invoer en uitvoer. Veel uitwerking ten goede is van dezen stap niet in korten tijd te verwachten, maar de commissie blijft permanent, verdere stappen zullen zeker volgen.

Over de mandaten is veel belangrijks gezegd. Ook kritiek is geleverd op de wijze van toepassing. Zoo heeft het rijk Australië moeten vernemen, dat de wijze waarop het zich als mandataris over het fosfaat-eiland Nauroe gedraagt niet schijnt overeen te komen, met de rechten, die andere leden van den Volkenbond kunnen doen gelden. Zoo moest lord Cecil de verdediging van generaal Smuts op zich nemen, wegens de tot Zuid-Afrika gerichte vermaning, als mandataris de gewenschte toelichtingen niet ingediend te hebben.

Maar met Nansen kan men uit al hetgeen te berde is gebracht, toch de conclusie trekken: „de Volkenbondsmachine inzake het mandatenstelsel werkt voortreffelijk", en daar die van lord Cecil aan toevoegen: „Het debat bewijst, dat de menschheid werkelijk op dit gebied een grooten stap voorwaarts heeft gedaan."

De bescherming der minderheden, die zich verongelijkt, achtergesteld, onbeschermd achten in de omgeving der nationale meerderheid, vormt ook een der moeilijk op te lossen vragen van groot actueel belang. De rapporteur Motta stelde zijn land Zwitserland tot voorbeeld, waar volken van verschillende stamoorsprong samen leven zonder de hatelijke tegenstelling van minderheid en meerderheid te kennen. Mooi, maar hoe waar zij wel bestaan? Fel staan zij tegenover elkander. Nieuwe tegenstellingen worden weer geschapen, zooals de maharaja Wanny Sahib (Br. Indië) in herinnering bracht, door op de positie van zijn landgenooten in Zuid Afrika te wijzen. Geschillen met betrekking van de minderheden zullen worden opgelost door een welwillende officieuse tusschenkomst van den Raad van den Volkenbond. Het middel is er zoo. Maar zal men er gebruik van wenschen te maken. En waar niet; wat dan? Hetgeen thans in Klein-Azië voorvalt, en zich bij Smyrna afspeelt, teekent hoe machteloos de wereld nog staat tegen de ergerlijkste mishandeling van de minderheden.

Kon dr. Nansen zelfs geen bepaalde toezegging krijgen op zijn voorstel om pogingen in 't werk te stellen voor het redden van de Grieksche en Armeensche vluchtelingen uit Smyrna en Broessa, zijn stem is buiten den bond toch vernomen en heeft bij anderen (b.v. het Roode Kruis) reeds gehoor gevonden.

Terwijl Lloyd George bij de ontstane spanning met de Kemalisten dadelijk het „te wapen" tot in de Britsche dominions deed klinken, herinnerde Nansen in een ander voorstel, ook aan de roeping van den Volkenbond om den dreigenden oorlog te voorkomen. Heeft de Vergadering een onvoorbereid tusschenbeiden komen hier zelf niet aangedurft, wel is een ander besluit genomen, dat beschouwd wordt als een schrede van het grootste belang in de richting van meer vrede op aarde. Lord Cecil, de groote Brit, gedelegeerde van Zuid-Afrika, had een formule aangeboden voor een ontwapeningsovereenkomst, welke de Jouvenel (Frankrijk), zonder haar te bestrijden, toch niet zoo kon aanvaarden. Het daarop gepleegde overleg heeft geleid tot de motie, welke de ontwapeningscommissie aangenomen heeft. Deze zal nu aan de Volkenbondsvergadering worden voorgelegd. Zooals zij voorbereid is, heeft zij daar alle kans op succes, want gedelegeerden van alle landen hebben er hun instemming mee betuigd. De grondslag is deze: materieele ontwapening is niet mogelijk zonder moreele ontwapening en herstel van de atmosfeer van veiligheid en wederzijdsch vertrouwen. Hiervoor is noodig, dat aan de verstoring van het evenwicht der wisselkoersen, den economischen chaos en de werkeloosheid een einde komt.

Voor de uitwerking van dit beginsel heeft de Volkenbond zich beschikbaar te stellen. Op de toetreding en toelating van Duitschland is daarbij te rekenen. De Vereenigde Staten zullen zich niet tot toezien kunnen blijven beperken.

De goede weg is gewezen; moge hij ingeslagen en gevolgd worden, onder leiding van bekwame gidsen. Moge hij ook loopen over de verre landen, waar boven zoo menige strijdvraag dreigend hangt. Er breekt dan eindelijk een lichtstraal door de donkere wolkenmassa.

La force du pendu dépendu.

Men zal niet vergeten zijn, hoe wij hier den draak gestoken hebben met de ter-dood-veroordeeling van Kemalpacha en andere helden voor de Turksche zaak, die zich niet alleen in volle vrijheid mochten verheugen, maar die zelfs in menig opzicht de wet stellen aan hun rechters. Het verdere verloop der zaken heeft die verhouding nog verscherpt; de ter dood veroordeelden te Angora worden in en buiten Turkije als de levende vertegenwoordigers van de Turksche zaak beschouwd en behandeld.

't Ware verstandig geweest die terdoodveroordeeling nu maar dood te zwijgen, maar er zijn altijd onhandige vrienden, die niet kunnen nalaten in het huis van een veroordeelde over de strop te spreken. En zoo hebben nu Kemalbewonderaars te Konstantinopel zich geroepen gevoeld, aan den Sjeik-ul-Islam een memorie te overhandigen, onmiddellijke vernietiging verzoekende van het twee en een half jaar geleden uitgesproken doodvonnis.

De sultan zond aan Moestafa Kemal een gelukwensch met zijn succes in Klein-Azië, waarbij hij hem zijn „beroemste generaal" noemt. Kemal weigerde de boodschap in ontvangst te nemen. Hij heeft zich uitgelaten, dat de huidige sultan moet aftreden; hij veroordeelt den veroordeelaar dus zelf tot heengaan.

Dit valt geestig samen met de opvoering van het komische mirakelspel: „De opgeknoopte, die werd afgeknoopt."

De zoneclips van 21 September.

Volgens de voorloopige mededeeling heeft de opstelling van een naar alle regels van de kunst ingericht waarnemingstation op Christmas-island geen bevredigende resultaten opgeleid. Wolken hebben alles bedorven. Daarentegen hebben waarnemingen op verschillende punten van West-Australië gedaan ten volle aan de verwachtingen beantwoord; nadere bijzonderheden beloven zeer interessante gegevens te brengen.

Het Transvaalsche goud.

De statistieken, uitgegeven door de Kamer der mijnen te Johannesburg, betreffende de goudproductie van Transvaal, wijzen uit, dat deze gestegen is tot 52½ percent van de geheele wereldopbrengst.

Afrika voor de negers.

In de laatste helft van Augustus is in New York weer een negercongres bijeen gekomen van de U. N. I. A. (Universal Negro Improvement Association). 't Programma vermeldde 34 te behandelen punten. De waarde, welke men aan de opsomming hecht, hangt af van het geloof, dat men al dan niet wil of durft geven aan de toekomst van de beweging, die de Amerik. afstammelingen der voorheen uit Afrika gehaalde slaven om een vrij Afrika doet vragen, beweging, waarbij zij tot nu toe nog maar heel zwak uit Afrika zelf gesteund worden. De voornaamste punten lijken ons de volgende: Een internationale broederschap. Handelsgemeenschap tusschen alle zwarte volkeren. Gemeenschapsmiddelen over zee. Betere bestuursregeling der Afrikaansche volkeren. Bescherming der nog afhankelijke negerbevolkingen. Opvoeding der zwarte rassen. Territoriale verdeeling van het Afrikaansche gebied in verband met een rationeele onderwijsorganisatie.

Deze punten herinneren sterk aan de agitatie, welke zich ten vorige jaar ook reeds in verschillende congressen uitsprak en waarvan vooral de neger-leider Marcus Garvey de hoofdpersoon is.

Volgens de verslagen, heeft 't congres zes vertegenwoordigers naar Genève gezonden. De h.h. G. O'Marke, dr. Diggs, W. Sherrill, J. A. Morris, R. H. Hodge en prof. Adams willen daar de negerwenschen ten aanhoore van Europa uitspreken. Als practische inzet vragen zij den afstand van de voormalige Duitsche koloniën in West- en Oost-Afrika, Kameroen en Togo. Daar willen de negers dan toonen in staat te zijn zelf de eigen landen en volken te besturen.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

WERKKRACHTEN TEN BEHOEVE DER KOLONIEN.

Oost- en West-Indische werkgevers hier te lande worden uitgenoodigd om, wanneer in de vervulling van betrekkingen moet worden voorzien, hiervan mededeeling te doen aan het Informatiebureau der Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag.

AAN DE AFDEELINGEN.

De heer J. F. A. C. van Moll, Directeur van het Bureau voor Indische Cultuurzaken, Sophiastraat 14, Breda, stelt zich in het aanstaand seizoen wederom beschikbaar tot het houden van voordrachten met lichtbeelden.

Onderwerpen:
Het leven op een Cultuuronderneming.
Rietcultuur en Suikerfabricatie.
Petroleum in den Archipel.

Kosten *f* 25.—, exclusief reis- en verblijfkosten, kosten van verlichting en lantaarnhuur.

Van „Boeatan":

Herhaalde plaatsing.

JAARL. VERGADERING VAN AANDEELHOUDERS DER N.V. „BOEATAN",

op *Donderdag 5 October* ten elf ure v.m. in de Heulstraat 19, Den Haag.

Agenda:

Jaarverslag.
Rekening en Verantwoording over 1921.
Benoeming Verificatie-Commissie.
Verkiezing Raad van Beheer.
Rondvraag.

De Raad van Beheer.

Van het Informatie-Bureau.

(Heulstraat 17, Den Haag).

VOOR DEN INDISCHEN DIENST ZIJN BESTEMD:

J. B. C. van den Dorpel te Zeilberg-Deurne (N.-Br.); J. H. Oderkerk, Rappardsplein 97, Arnhem; J. H. P. Germing, Vredenoordkade 11b, Rotterdam; C. F. Tühreng, Bilderdijkstraat 12, Leiden, allen als onderwijzer.

— ———

UITZENDING VOOR DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN STAATSDIENST.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Leeraren in de Nederlandsche taal.
Leeraren in de wis- en natuurkunde,
Leeraren in de geschiedenis,
Leeraren in de Duitsche taal,
Leeraren in de Fransche taal, allen volledig bevoegd.
Onderwijzer(es) bij het openbaar lager onderwijs.
Onderwijzer met de hoofdakte en lagere akte wiskunde voor het meer uitgebreid lager onderwijs.
Onderwijzer bij het landbouwonderwijs.
Twee directrices bij de militaire hospitalen.
Opzichter voor den waterstaat en de burgerlijke openbare werken (gediplomeerden).
Opzichter voor de landsgebouwen (gediplomeerden).
Bij den dienst der Staatsspoorwegen:
Opzichter werkplaats voor de afd. instrumentmakerij.
IJkers.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen (in tijdelijken dienst):
Technicus voor electro-zwakstroom.
Gouvernements-accountant.
Contractswerkman-ketelscheepmaker en contractswerkman-smid voor het marine-etablissement te Soerabaja.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in Nederlandsch Oost-Indië in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de 9de Afdeeling, onderafdeeling B, van het Ministerie van Koloniën.

Mutaties van 20 tot 27 Sept. 1922.

—

Nieuwe Leden.

Jhr. J. Heemskerck van Beest, Oud-Kolonel der Genie, Scheveningen, Nieuwe Parkweg 95, ƒ 5.
W. E. de Ruiter, Apeldoorn, Boschweg 49, ƒ 5.
Mevr. D. Scholten-Fransen v. d. Putte, Den Haag, Prins Mauritslaan 12, ƒ 5.
P. v. d. Vlies, Hoofd Cultuurschool te Soekaboemi, ƒ 12.
L. Wijnen Riems, Hoofdcommies S.S., Den Haag, van Boetzelaerlaan 91, ƒ 5.

Afschrijven.

Dr. J. F. C. Raabe, Gouv. Veearts, Scheveningen, Haringkade 113.
H. Klijn, Kunstschilder, Den Haag, Ant. Heinsiusstr. 80.
Th. J. G. Locher, Leiden, Schelpenkade 50.

Adresveranderingen.

Mr. J. B. R. J. T. Pilon, Voorzitter Landraad, van: Pontresina naar: Kuranstatt „Obladis", Post Prutz bei Landeck (Tirol).
Menno van Meeteren Brouwer, van: Parijs naar: Villa „Kroonduin", Wijk aan Zee.
C. E. Cohen, Contr. B. B., Den Haag, van: Poste Restante naar: van Bleiswijkstraat 149.
C. H. L. Baelde, Oud-Off. v. Gez., van: Amsterdam, Oosterpark 44, naar: Boschlaan, Doorn, ƒ 5.
J. W. Campagne, Nijmegen, van: St. Annastraat 34 naar: Franschestraat 29.
G. W. Beijer, Den Haag, van: Obrechtstraat 176 naar: Govert Bidloostraat 82.
H. G. Smagge, Ref. Dep. v. Marine, van: Scheveningen, Hotel Paviljoen Victoria, naar: Den Haag, Poste Restante.
Mevr. Wed. M. Nieman geb. Pino, Den Haag, van: Villa „Frisia" van Stolkweg 13, naar: Vivienstraat 30.
O. C. Eschauzier, Den Haag, van: Joh. v. Oldenbarneveltlaan 11, naar: Hotel de la Promenade, Scheveningscheweg.
J. G. Albers, Nijmegen, van: Grootestraat 31 naar: Hatertscheweg 31.
W. C. Dogterom, van: Deventer, Nieuwe Markt 2, naar: Leeuwarden, Weerd 22.
Mej. C. W. Süverkropp, Onderwijzeres, van: Den Haag, Columbusstraat 194, naar: Weltevreden, Dep. v. Onderwijs.

Th. Sorgdrager, Ond. 1e kl., van: Haarlem, Parklaan 94, naar: Weltevreden, Dep. v. Onderw.
A. van Dooren, wnd. Inspecteur 2e kl. P. T. en T., van: Rotterdam, Prins Hendrikkade 146, naar: Weltevreden, Hoofdbureau P. en T.
Mr. J. Klomp, Rechtelijk Ambtenaar, van: Weltevreden, Dep. van Justitie, naar: Garoet.
H. C. F. Vermandel, van: Indramajoe naar: Weltevreden, Molukkenstraat 13.
P. Reinking, Contr. B.B., van: Ambon naar: Saparoea.
D. J. C. Kriebel, Ass.-Res., van: Palembang naar: Menado.
A. C. Tobi, Contr. B. B., van: Soerakarta naar: Soekaredjo.
L. G. C. A van der Hoek, Adj.-Insp. Agrar. Zaken, Weltevreden, van: Dep. B. B. naar: Kramat 61a.
J. Asbgaard, Ingenieur B.O.W., van: Weltevreden, Dep. B.O.W., naar: Silangkang.

Opgave van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische Talen, Staats- en Strafrecht.

——o——

A. H. J. G. WALBEEHM, Witte Rozenstraat 54, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.

Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.

J. J. F. SCHREUEL, Gepens. Assist.-Resid., Vogelkersstraat 1, Den Haag. — Maleische taal en letterkunde.

A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (grammatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.

H. J. VERMEER, Jan van Riebeeckstraat 43, Den Haag. — De Maleische omgangstaal voor de praktijk.

M. C. ROUVEROY VAN NIEUWAAL, Adelheidstraat 7, Den Haag. — Maleisch in den dagelijkschen omgang.

Mevrouw M. C. E. DE BRUIN, Leerares Boekhouden M. O., Suezkade 106.

Leden, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage en Secretaris afdeeling Den Haag Laan van Meerdervoort 187.

Ingevuld toe te zenden aan den Secr.-Penningmeester, Heulstraat 17, Den Haag.

De Ondergeteekende wenscht Lid / Begunstiger te worden der Vereeniging „Oost en West", op een contributie van ƒ .... 's jaars (leden ƒ 5.- 's jaars minimum aan wie wekelijks het Weekblad gratis wordt toegezonden; Begunstigers ƒ 1.- minimum, als uiting van sympathie met het streven).

Naam en Voorletters: ....

....

Beroep of Betrekking: ....

Adres: ....

..........., den .... 1921.

....
Handteekening.

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f 1.50, noenmaal f 0.75 en diner f 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. HIETINK, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENTZ;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.
No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

d. **Emancipatie-Toespraak** door TH. A. C. COMVALIUS. Prijs: 1 ex. f 0.25, porto f 0.04.
e. **„Ontwaakt".** Ter nagedachtenis aan CORN. W. BLIJD, door TH. A. C. COMVALIUS te Paramaribo.
Prijs: **f 1.50.**

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Solo, residentie Soerakarta, Java.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.
Teeken- en Schilderlessen.
Lessen in Moderne Talen.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
Opleiding admissie examen H.B.S. en Gymnasium.
Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.
Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Dame als Hoofd — of Hulp in de huishouding.
Kinderjuffrouw in Indië.
Indische Massage en Manicure, uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtigen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag.
Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent Hotels, Pensions, Inrichting, Medische Hulp, Onderwijs, enz.